

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ»
Ακαδημαϊκό έτος 2021-2022

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία της ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ (Α.Μ.:ΜΔΙ2153)

ΘΕΜΑ

ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ/ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Επιβλέπουσα: Λίλιαν Μήτρου, Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Πειραιάς, 2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	σ.5
ABSTRACT.....	σ.6
1.ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ	
1.1.Ιστορικό.....	σ.7
1.2.Ορισμός.....	σ.7
2.ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	
2.1.Ευρωπαϊκή Ένωση και TN.....	σ.9
2.1.1.Συντονισμένο σχέδιο για την TN.....	σ.9
2.1.2.Λευκή Βίβλος για την TN.....	σ.11
2.1.3.Πράξη για την TN.....	σ.12
2.1.4.Πράξη για την TN και Δικαιοσύνη.....	σ.16
2.1.5.Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων και TN.....	σ.19
2.1.6.Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 και TN.....	σ.20
2.2.Συμβούλιο της Ευρώπης και TN.....	σ.21
2.2.1.Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της TN στα δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους.....	σ.21
3.ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ TN ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ	
3.1.Προσδοκώμενα οφέλη από την ενσωμάτωση εργαλείων TN στη Δικαιοσύνη...σ.22	
3.2.Αστική/ Διοικητική Δικαιοσύνη.....	σ.24
3.3.Ποινική Δικαιοσύνη.....	σ.25
3.3.1.Προβλεπτική Αστυνόμευση.....	σ.26
3.3.2. Κύρια Διαδικασία.....	σ.28
3.3.3. Άλλες εφαρμογές TN στην ποινική δικαιοσύνη.....	σ.31

4.ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΤΝ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

4.1.Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.....	σ.32
4.2.Αναπαραγωγή διακρίσεων.....	σ.35
4.3.Προσωπικά δεδομένα.....	σ.40
4.4.Έλλειψη εξατομίκευσης της απόφασης.....	σ.42
4.5.Λογοδοσία.....	σ.43
4.6.Αποδοχή της χρήσης εργαλείων ΤΝ στη Δικαιοσύνη.....	σ.43

5.ΛΥΣΕΙΣ

5.1.Δημιουργία νομικού πλαισίου	σ.46
5.2.Σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων.....	σ.47
5.3.Εξάλειψη των διακρίσεων.....	σ. 48
5.4.Διαφάνεια.....	σ.50

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	σ.52
------------------------	-------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σ.54
--------------------------	-------------

.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΓΚΠΔ	Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Η/Υ	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
κ.ά.	Και άλλα
κ.λπ.	Και λοιπά
π.χ.	Παραδείγματος χάριν
ΣΔΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
TN	Τεχνητή Νοημοσύνη
ΧΘΔΕΕ	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ECHR	European Convention On Human Rights

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η χρήση της ΤΝ εξαπλώνεται με ταχύτατους ρυθμούς σε όλους τους τομείς των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, η ΤΝ αξιοποιείται πλέον για την έγκαιρη διάγνωση ασθενειών, για τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, για την αξιολόγηση των υποψήφιων εργαζομένων και των δανειοληπτών κ.ά. Η ΤΝ χρησιμοποιείται, επίσης, τόσο στην αστική/ διοικητική δικαιοσύνη για τη δημιουργία κλιμάκων αποζημίωσης και την εξωδικαστική επίλυση των διαφορών, όσο και στην ποινική δικαιοσύνη από τις αστυνομικές αρχές για τον εντοπισμό του τόπου και του χρόνου όπου είναι πιθανότερο να διαπραχθεί ένα έγκλημα και των πιθανών δραστών (προβλεπτική αστυνόμευση), όσο και ως βοηθητικό εργαλείο των δικαστών κατά την επιβολή ποινής, την απόλυση κατηγορουμένων υφ' όρων, τον προσδιορισμό του ύψους της εγγύησης που πρέπει να επιβληθεί ως περιοριστικός όρος κ.ά. Η χρήση αλγοριθμικών εργαλείων στη Δικαιοσύνη μπορεί να συνδράμει ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται γρηγορότερα με την αυτοματοποίηση πολλών διαδικασιών και να είναι πιο διαφανείς και ουσιαστικά δίκαιες με την εξάλειψη των στερεοτύπων και των διακρίσεων που αναπαράγονται από τις αστυνομικές και δικαστές αρχές. Ωστόσο, η ενσωμάτωση εργαλείων ΤΝ, ιδίως στην ποινική δικαιοσύνη, ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην ελευθερία (άρθρο 5 ΕΣΔΑ), το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (άρθρο 6 ΕΣΔΑ), το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα (άρθρο 8 ΕΣΔΑ και ΓΚΠΔ) και την απαγόρευση των διακρίσεων (άρθρο 14 ΕΣΔΑ). Τα αλγοριθμικά συστήματα, αν και παρουσιάζονται ως «ουδέτερα», μπορεί να αναπαράγουν τις διακρίσεις που εντοπίζονται στο δικαστικό σύστημα, αν εκπαιδευτούν με δεδομένα προηγούμενων υποθέσεων που ενσωματώνουν αυτές τις προκαταλήψεις. Για να αποφευχθούν αυτοί οι κίνδυνοι για τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι αναγκαίο να θεσπιστεί ένα σαφές νομικό πλαίσιο που να διέπει τη χρήση των αλγοριθμικών εργαλείων στη Δικαιοσύνη. Το νομικό αυτό πλαίσιο θα πρέπει να βασίζεται στις εξής αρχές: συμμόρφωση των εργαλείων ΤΝ με τα θεμελιώδη δικαιώματα, διαφάνεια (δυνατότητα πρόσβασης στον αλγόριθμο τόσο για τους χρήστες των συστημάτων όσο και για τα άτομα που αφορά η απόφαση και δυνατότητα εξήγησης του τρόπου λειτουργίας του), μη αναπαραγωγή μεροληπτικών πρακτικών (είτε με την εκ των προτέρων διόρθωση των δεδομένων που λαμβάνει υπόψη ο αλγόριθμος είτε με την εκ των υστέρων διόρθωση του αποτελέσματος αν διαπιστωθεί ότι διακρίνει στερεότυπα), ανθρώπινη συμμετοχή (η τελική απόφαση θα πρέπει να λαμβάνεται από άνθρωπο ενώ θα πρέπει να υπάρχει δυνατότητα αμφισβήτησης της απόφασης του συστήματος ΤΝ).

ABSTRACT

The use of artificial intelligence, algorithmic decision-making systems and machine learning has become common practice across a wide range of sectors. Computer-raised data are said to be the “oil” of the 21st century as their use and cross-referencing are producing a whole new wealth. AI is now used in a wide and ever-growing range of situations. We use algorithmic systems for spam filtering, traffic planning, logistics management, diagnosing diseases, speech recognition etc. The justice system is not immune to this trend. Predictive algorithms are rapidly spreading throughout the justice system. They are currently used in civil justice for calculating scales of compensation and online dispute resolution and in criminal justice system to more efficiently allocate police resources, identify potentially dangerous individuals at specific locations (predictive policing) and advise judges about pretrial detention, bail hearings and sentencing. Moreover, lawyers see the possibility of using AI systems to provide their clients with better informed advice by assessing the chances of a procedure’s success. Although algorithmic decision-making can seem rational, neutral, and unbiased and justice systems may have significant benefits from it, it can also lead to unfair and illegal discrimination and threaten human rights, such as the right to liberty (article 5 ECHR), the right to a fair trial (article 6 ECHR), the right to privacy (article 8 ECHR and GDPR) and the prohibition of discrimination (article 14 ECHR). Studies have demonstrated that algorithms can unintentionally lead to the replication of human biases. The risk of discrimination arising when important decisions are made based on data such as gender, age and perhaps race is an extremely important concern for civil society. It is imperative that the use of algorithmic systems in justice is properly scrutinized within a legal framework. The effective implementation of ethical principles in relation to AI systems requires an ‘ethics by design’ approach. Legal regulation of predictive algorithms should be based on universally accepted ethical principles, such as: transparency, (including accessibility and explicability), non-discrimination (including liability and the availability of remedies), safety and security of the systems and privacy and data protection.

1.ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

1.1.Ιστορικό

Πατέρας της τεχνητής νοημοσύνης θεωρείται ο Άγγλος μαθηματικός Άλαν Τούρινγκ, ο οποίος το 1950 πρότεινε το τέστ Τούρινγκ με το οποίο θα μπορούσε να διαπιστωθεί αν μία μηχανή διαθέτει ευφυΐα. Σύμφωνα με το τέστ Τούρινγκ, μία μηχανή διαθέτει ευφυΐα αν ένας άνθρωπος μπορεί να αλληλεπιδράσει με αυτή για πέντε συνεχόμενα λεπτά χωρίς να καταλάβει ότι μιλάει σε μία μηχανή. Στη συνέχεια, το 1956 οι Αμερικανοί επιστήμονες Allen Newell, Herbert A. Simon και Cliff Sha ανέπτυξαν το πρόγραμμα «Logic Theorist», το οποίο θεωρείται το πρώτο πρόγραμμα τεχνητής νοημοσύνης. Το «Logic Theorist» βασιζόμενο σε κανόνες της λογικής και αλγόριθμους αναζήτησης απεδείκνυε μαθηματικά θεωρήματα (Wikipedia, 2023).

Κατόπιν, το 1958 ο Αμερικάνος μαθηματικός John McCarthy δημιούργησε τη γλώσσα προγραμματισμού LISP, η οποία έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη εφαρμογών ΤΝ στις δεκαετίες που ακολούθησαν. Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 αναπτύχθηκε ένα αίσθημα απογοήτευσης για τις δυνατότητες της ΤΝ, γεγονός που επέφερε και μείωση της χρηματοδότησης στον τομέα αυτό. Αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι μέχρι τότε η ΤΝ χρησίμευε μόνο στην επίλυση πολύ απλών προβλημάτων. Το 1970, ωστόσο, αναθερμάνθηκε και πάλι το ενδιαφέρον για την ΤΝ, ενώ αναπτύχθηκε και η γλώσσα προγραμματισμού Prolog. Τέλος, από τη δεκαετία του 1990 κι έπειτα, λόγω και της μαζικής χρήση του διαδικτύου, η ΤΝ έχει γνωρίσει ραγδαία ανάπτυξη. Αξίζει εδώ, ως σταθμούς στην ανάπτυξη εφαρμογών ΤΝ, να αναφέρουμε ότι το 2009 η Google παρουσίασε το πρώτο αυτό-οδηγούμενο αυτοκίνητο, ενώ το 2023 η εταιρεία OpenAI έθεσε σε κυκλοφορία το «chatGPT3», το οποίο ανταποκρίνεται σε φυσική γλώσσα, έχει εκπαιδευτεί με δεδομένα σε ευρεία γκάμα θεμάτων, ενώ έχει και τη δυνατότητα συγγραφής επιστημονικών και λογοτεχνικών κειμένων, καθώς και προγραμμάτων σε διάφορες γλώσσες προγραμματισμού (Wikipedia, 2023).

1.2.Ορισμός

Δεν υπάρχει ένας οικουμενικά αποδεκτός ορισμός της ΤΝ. Γενικά ο όρος «τεχνητή νοημοσύνη» αντιδιαστέλλεται από τη νοημοσύνη που διαθέτουν τα ζωντανά όντα (άνθρωπος και ζώα) και αναφέρεται στον τομέα της πληροφορικής που ασχολείται με τη σχεδίαση και δημιουργία υπολογιστικών συστημάτων, τα οποία μιμούνται την ανθρώπινη

συμπεριφορά και διαθέτουν στοιχειώδη, έστω, ευφυΐα, όπως η μάθηση, η επίλυση προβλημάτων, η εξαγωγή συμπερασμάτων κ.ά. Ορισμένοι επιστήμονες ορίζουν την τεχνητή νοημοσύνη ως «μία μηχανή ικανή να λαμβάνει αποφάσεις και να αξιολογεί τις συνέπειες αυτής της απόφασης», ενώ άλλοι την ορίζουν ως «την ικανότητα ενός υπολογιστή να ερμηνεύει δεδομένα και να χρησιμοποιεί αυτή τη γνώση για να επιτύχει συγκεκριμένους στόχους». Τέλος, στην επιστήμη των υπολογιστών η TN ορίζεται ως ένα σύνολο «έξυπνων» συσκευών, οι οποίες έχουν αντίληψη του περιβάλλοντος γύρω τους και προβαίνουν σε ενέργειες οι οποίες μεγιστοποιούν την πιθανότητα να επιτύχουν τους στόχους τους (Sushina and Sobenin, 2019, p.432).

Τα συστήματα TN εκπαιδεύονται με βάση δεδομένα, τα οποία αναλύουν για να εντοπίσουν μοτίβα και συσχετισμούς μεταξύ τους και, στη συνέχεια, χρησιμοποιούν αυτά τα μοτίβα και τους συσχετισμούς για να κάνουν προβλέψεις για το μέλλον. Οι εφαρμογές της TN περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τις μηχανές αναζήτησης (π.χ. Google Search, Yahoo! κ.ά.), τα συστήματα προτάσεων περιεχομένου σε πλατφόρμες όπως το Youtube, το Netflix κ.ά., τα συστήματα αναγνώρισης και κατανόησης της ανθρώπινης γλώσσας (π.χ. Alexa, Siri κ.ά.), τα συστήματα αυτόματης λήψης αποφάσεων (π.χ. Chess) κ.ά.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Πράξης για την Τεχνητή Νοημοσύνη: «σύστημα τεχνητής νοημοσύνης (σύστημα TN) είναι το λογισμικό που αναπτύσσεται με μία ή περισσότερες από τις τεχνικές και προσεγγίσεις που παρατίθενται στο παράρτημα I και μπορεί, για ένα δεδομένο σύνολο στόχων που έχουν καθοριστεί από τον άνθρωπο, να παράγει στοιχεία εξόδου όπως περιεχόμενο, προβλέψεις, συστάσεις ή αποφάσεις που επηρεάζουν τα περιβάλλοντα με τα οποία αλληλεπιδρά».

Τα συστήματα TN διακρίνονται με βάση τις ικανότητες τους σε τρεις κατηγορίες. Πιο συγκεκριμένα, με τον όρο «δυνατή» TN νοούμε τα συστήματα TN που έχουν τη δυνατότητα να μιμηθούν τις δυνατότητες του ανθρώπινου εγκεφάλου. Όταν τα συστήματα αυτά αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα που δεν έχουν συναντήσει ξανά, εφαρμόζουν γνώσεις που έχουν σχετικά με άλλο τομέα προκειμένου να το επιλύσουν. Τα «μέτρια» συστήματα TN μπορούν να επιτύχουν υψηλές αποδόσεις σε ένα συγκεκριμένο πεδίο, ενώ ως «ασθενή» TN νοούμε τα συστήματα TN που προγραμματίζονται ώστε να εκτελούν μία συγκεκριμένη

λειτουργία (Sushina and Sobenin, 2019, p.432).

Περαιτέρω, ο αλγόριθμος είναι μία πεπερασμένη ακολουθία τυπικών κανόνων (λογικές διεργασίες και εντολές) αυστηρά καθορισμένων και εκτελέσιμων σε πεπερασμένο χρόνο, που στοχεύουν στην επίλυση ενός προβλήματος, που καθιστά δυνατή την παραγωγή ενός αποτελέσματος βάσει της αρχικής εισαγωγής πληροφοριών. Η ακολουθία αυτή μπορεί να είναι μέρος μιας αυτοματοποιημένης διαδικασίας εκτέλεσης και να βασίζεται σε μοντέλα που έχουν σχεδιαστεί μέσω μηχανικής μάθησης (CEPEJ, 2018, p.96).

Τέλος, η μηχανική μάθηση καθιστά δυνατή τη δημιουργία ενός μαθηματικού μοντέλου από δεδομένα, ενσωματώνοντας ένα μεγάλο αριθμό παραμέτρων που δεν είναι γνωστές εκ των προτέρων. Οι παράμετροι αυτοί διαμορφώνονται σταδιακά κατά τη διάρκεια της φάσης της εκμάθησης, στην οποία χρησιμοποιούνται σύνολα εκπαιδευτικών δεδομένων για να βρεθούν και να ομαδοποιηθούν συνδέσεις. Οι διαφορετικές μέθοδοι μηχανικής μάθησης επιλέγονται από τους σχεδιαστές του συστήματος ανάλογα με τη φύση των δραστηριοτήτων που πρέπει να ολοκληρωθούν. Αυτές οι μέθοδοι συνήθως ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες: επιβλεπόμενη από άνθρωπο μάθηση, μη επιβλεπόμενη μάθηση και ενισχυόμενη μάθηση. (CEPEJ, 2018, p.96).

2.ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1.Ευρωπαϊκή Ένωση και TN

2.1.1.Συντονισμένο σχέδιο για την TN

Δημοσιεύτηκε τον Δεκέμβριο του 2018 και αναθεωρήθηκε το 2021. Αποτελεί μη δεσμευτικό κείμενο. Βασίζεται στους εξής τρεις πυλώνες: α) αύξηση των δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα της TN, β) προετοιμασία για τις κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που θα επιφέρει η TN και γ) δημιουργία του απαιτούμενου δεοντολογικού και κανονιστικού πλαισίου για τη ρύθμιση της TN.

Αρχικά, στο σχέδιο τονίζεται πως η ΕΕ έχει μείνει πίσω στον τομέα της ανάπτυξης εφαρμογών TN και εξαιτίας αυτού κινδυνεύει να γίνει εισαγωγέας εφαρμογών TN που

αναπτύχθηκαν αλλού. Προκειμένου να αποφευχθεί αυτός ο κίνδυνος επισημαίνεται πως είναι αναγκαίο να ενισχυθούν τόσο οι δημόσιες όσο και οι ιδιωτικές επενδύσεις στον τομέα της ΤΝ για να φτάσουν τον στόχο των 20 δισεκατομμυρίων ευρώ ετησίως κατά τη δεκαετία 2018-2028. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ αύξησε τη χρηματοδότηση για την ανάπτυξη και την έρευνα στον τομέα της ΤΝ κατά 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ κατά την περίοδο 2018-2020. Το σχέδιο προβλέπει, ακόμη, την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ, των κρατών-μελών της, των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και του ιδιωτικού τομέα ώστε να καθοριστούν τομείς ανάπτυξης της ΤΝ που να ανταποκρίνονται στη ζήτηση της αγοράς Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018, p.2-6).

Ένα ακόμη ζήτημα που θίγει το σχέδιο στρατηγικής είναι η αναμόρφωση που η ΤΝ θα επιφέρει στον τομέα της εργασίας, καθώς σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ παρατηρούνται ελλείψεις σε εργαζομένους στον τομέα της τεχνολογίας που να είναι εξειδικευμένοι στην ΤΝ, ενώ πολλοί Ευρωπαίοι επιστήμονες επιλέγουν να μεταναστεύσουν στο εκτός ΕΕ. Γι' αυτό απαιτείται η ΕΕ να αναπτύξει ένα σχέδιο προκειμένου να προσελκύσει καλύτερους επιστήμονες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018, p.6-7).

Περαιτέρω, το σχέδιο τονίζει τη σημασία της χρήσης δεδομένων για την εκπαίδευση συστημάτων ΤΝ και επισημαίνει πως είναι αναγκαίο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων να εκδώσει κατευθυντήριες γραμμές που να αφορούν την εναρμόνιση της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων για την εκπαίδευση συστημάτων ΤΝ με τις βασικές αρχές του ΓΚΠΔ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018, p.7-9).

Τέλος, στο σχέδιο στρατηγικής υπογραμμίζεται η σημασία υιοθέτησης ενός κατάλληλου νομικού και δεοντολογικού πλαισίου για τη ρύθμιση της ανάπτυξης και χρήσης εφαρμογών ΤΝ, καθώς η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη συστημάτων ΤΝ δημιουργεί κινδύνους τόσο για τα άτομα όσο και για την κοινωνία. Για να αντιμετωπιστούν αυτοί οι κίνδυνοι η τεχνολογία θα πρέπει να είναι προβλέψιμη, υπεύθυνη, επαληθεύσιμη και να συμμορφώνεται με τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα. Στο πλαίσιο αυτό, προωθείται τόσο η κατάρτιση κατευθυντήριων γραμμών δεοντολογίας στον τομέα της ΤΝ όσο και η θέσπιση από την ΕΕ ενός κανονιστικού πλαισίου που να προάγει την καινοτομία στον τομέα της ΤΝ χωρίς, ωστόσο, να θίγεται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018,

p.9-11).

2.1.2.Λευκή Βίβλος για την TN

Αποτελεί μη δεσμευτικό κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που δημοσιεύτηκε τον Φεβρουάριο του 2020. Σε αυτό τονίζεται η σημασία της TN για την οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ με σεβασμό στα ατομικά δικαιώματα των πολιτών και τις βασικές της αξίες. Βασικός στόχος είναι να χαράξει την πολιτική που πρέπει να ακολουθήσει η ΕΕ ώστε να καταστεί παγκόσμια ηγετική δύναμη στον τομέα της καινοτομίας στην οικονομία των δεδομένων και των εφαρμογών της, γεγονός που θα έχει πολλαπλά οφέλη τόσο για τους πολίτες της ΕΕ (καλύτερα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης, ασφαλέστερα και καθαρότερα συστήματα μεταφορών κ.ά.) όσο και για τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα των κρατών-μελών της (European Commission, 2020, p.2).

Η Λευκή Βίβλος στοχεύει στη δημιουργία ενός οικοσυστήματος αριστείας μέσω του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» και της συνεργασίας του ιδιωτικού με τον δημόσιο τομέα, καθώς και την υιοθέτηση συστημάτων TN από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της συνεργασίας της ΕΕ με τα κράτη-μέλη της σε βασικούς τομείς, όπως η έρευνα, οι επενδύσεις, η διείσδυση στην αγορά κ.ά. Περαιτέρω, η Λευκή Βίβλος τονίζει ότι είναι σκόπιμο να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες για καινοτομία στον τομέα της TN εντός της ΕΕ. Σε αυτό θα συνδράμει και η δημιουργία ενός κέντρου έρευνας και καινοτομίας, ώστε να προσελκυστούν καλύτεροι ερευνητές, ενώ η έρευνα θα πρέπει να εστιαστεί σε τομείς στους οποίους η ΕΕ μπορεί να αναδειχθεί πρωτοπόρος, όπως η βιομηχανία, η υγεία, οι μεταφορές, η οικονομία, η ενέργεια κ.ά. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού έχει αναπτυχθεί το πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη», ενώ έχει προβλεφθεί και σχετική χρηματοδότηση ύψους 100 εκατομμυρίων ευρώ (European Commission, 2020, p.5-9).

Δεύτερη βασική πρόταση της Λευκής Βίβλου είναι η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην TN μέσω ενός ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου για τη ρύθμισή της. Όπως κάθε νέα τεχνολογία, έτσι και η TN, δημιουργεί φόβο και ανασφάλεια στους πολίτες, οι οποίοι νιώθουν πως η TN μπορεί να δημιουργήσει κινδύνους για τα δικαιώματά τους χωρίς οι ίδιοι να μπορούν να τα υπερασπιστούν αποτελεσματικά. Γι' αυτό η Επιτροπή συγκρότησε μια ομάδα εμπειρογνομόνων η οποία εξέδωσε επτά μη δεσμευτικές

κατευθυντήριες γραμμές για την αξιοπιστία των συστημάτων TN. Αυτές είναι: η ανθρώπινη παρέμβαση και εποπτεία επί των συστημάτων TN, η τεχνική στιβαρότητα και ασφάλειά τους, ο σεβασμός της ιδιωτικότητας, η συμμόρφωση των συστημάτων TN με την υποχρέωση διαφάνειας, η πολυμορφία και η απαγόρευση διακρίσεων, η κοινωνική και περιβαλλοντική ευημερία και, τέλος, η λογοδοσία (European Commission, 2020, p.9).

Στη συνέχεια της Λευκής Βίβλου, επισημαίνεται πως η TN μπορεί να θέσει σε κίνδυνο θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα. Οι κίνδυνοι αυτοί μπορεί να προκύψουν είτε από αστοχίες κατά τον σχεδιασμό εφαρμογών TN είτε από τον προγραμματισμό των εφαρμογών αυτών με τη χρήση δεδομένων που ενσωματώνουν διακρίσεις και στερεότυπα χωρίς προηγουμένως να διορθωθούν, καθώς και η δυσκολία εντοπισμού και καταλογισμού ευθυνών σε κάποιο φυσικό πρόσωπο λόγω σφάλματος ενός συστήματος TN (π.χ. τροχαίο ατύχημα με υπαιτιότητα του αυτόνομου οχήματος). Για την αποφυγή των ανωτέρω προβλημάτων η Λευκή Βίβλος προτείνει ως λύση το κανονιστικό πλαίσιο που πρόκειται να υιοθετήσει η ΕΕ για τη ρύθμιση της TN να ακολουθεί την προσέγγιση βάσει κινδύνου. Στόχος είναι το κανονιστικό πλαίσιο να δρα αποτελεσματικά για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και, παράλληλα, να μην περιορίζει υπερβολικά την ανάπτυξη συστημάτων TN (European Commission, 2020, p.12-26).

2.1.3. Πράξη για την TN

Στις 21 Απριλίου 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την πολυαναμενόμενη πρόταση Κανονισμού για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη (Πράξη για την TN). Η Πράξη είναι αποτέλεσμα πολλών ετών προπαρασκευαστικών εργασιών και διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη και αποτελεί μέρος της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ενιαία ψηφιακή αγορά. Με αυτή θεσπίζονται οριζόντιες ρυθμίσεις που ισχύουν σε όλα τα κράτη-μέλη για να αποφευχθεί η ανασφάλεια δικαίου που δημιουργεί η ύπαρξη διαφορετικών εθνικών ρυθμίσεων για το ίδιο θέμα, ενώ βάση της αποτελεί το άρθρο 114 ΣΛΕΕ το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα της ΕΕ να λαμβάνει μέτρα για τη ρύθμιση της εσωτερικής αγοράς. Η πρόταση Κανονισμού προβλέπει τις ελάχιστες αναγκαίες απαιτήσεις για την αντιμετώπιση των κινδύνων που συνδέονται με την ανάπτυξη της TN, χωρίς να παρεμποδίζει υπέρμετρα την καινοτομία και διαμορφώνει το νομικό πλαίσιο για την ανάπτυξη, τη θέση στην αγορά και τη χρήση συστημάτων TN ακολουθώντας το σύστημα

της προσέγγισης βάσει κινδύνου. Σύμφωνα με την αιτιολογική της έκθεση βασικοί στόχοι της ρύθμισης είναι: α) η ασφάλεια των συστημάτων TN που διατίθενται και χρησιμοποιούνται εντός της ΕΕ και η συμμόρφωσή τους με τη νομοθεσία για τα ατομικά δικαιώματα και τις θεμελιώδεις αξίες της ΕΕ, β) η αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας που αφορά τα ατομικά δικαιώματα και τις απαιτήσεις ασφάλειας που πρέπει να πληρούν τα συστήματα TN, γ) η ασφάλεια δικαίου για τη διευκόλυνση της καινοτομίας στον τομέα της TN και δ) η ανάπτυξη ενιαίας αγοράς εντός της ΕΕ για τα συστήματα TN.

Η Πράξη κατηγοριοποιεί τα συστήματα TN με βάση τον κίνδυνο που δημιουργούν για τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα ή τις βασικές αξίες της ΕΕ. Έτσι, τα συστήματα TN που δημιουργούν έναν μη αποδεκτό κίνδυνο επειδή προσβάλλουν θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα κατά τρόπο ανυπόφορο ή αντιφάσκουν πλήρως με τις αξίες της ΕΕ απαγορεύονται (άρθρο 5). Κρίνεται πως δημιουργούν μη αποδεκτό κίνδυνο και, επομένως, απαγορεύονται: α) τα συστήματα TN που μπορεί να οδηγήσουν σε χειραγώγηση ή εκμετάλλευση των ατόμων, δηλαδή όσα απευθύνονται στο υποσυνείδητο του ατόμου ή εκμεταλλεύονται τις αδυναμίες μίας ομάδας ατόμων, όπως τα παιδιά ή τα άτομα με σωματική ή πνευματική αναπηρία, και έχουν ως στόχο την αλλαγή της συμπεριφορά τους κατά τρόπο που μπορεί να προκαλέσει στο ίδιο ή σε άλλο πρόσωπο σωματική ή ψυχολογική βλάβη, β) τα συστήματα TN που χρησιμοποιούνται από τις δημόσιες αρχές ή για λογαριασμό τους για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των φυσικών προσώπων με βάση την κοινωνική τους συμπεριφορά ή τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε δυσμενή μεταχείριση μεμονωμένων ή ολόκληρων ομάδων φυσικών προσώπων σε διαφορετικό πλαίσιο από αυτό για το οποίο τα δεδομένα συλλέχθηκαν αρχικά. Η χρήση των ανωτέρω συστημάτων TN απαγορεύεται επειδή κρίνεται πως προσβάλλουν τα θεμελιώδη δικαιώματα του σεβασμού της αξιοπρέπειας, της ισότητας και της μη διακριτικής μεταχείρισης. Απαγορεύονται, επίσης, τα συστήματα TN που χρησιμοποιούνται για εξ' αποστάσεως βιομετρική ταυτοποίηση ατόμων σε πραγματικό χρόνο για την είσοδο σε δημόσια προσβάσιμους χώρους (είτε είναι δημόσιοι είτε ιδιωτικοί π.χ. κινηματογράφοι, θέατρα, εμπορικά καταστήματα) για σκοπούς επιβολής του νόμου, επειδή μπορεί να δημιουργήσουν την αίσθηση συνεχούς παρακολούθησης και να εμποδίσουν έμμεσα την άσκηση της ελευθερίας του συνέρχεσθαι και άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η χρήση των ανωτέρω συστημάτων κατόπιν ειδικής άδειας δικαστικής

ή ανεξάρτητης αρχής του κράτους-μέλους στο οποίο θα χρησιμοποιηθεί το σύστημα και μόνο για τους εξής σκοπούς: α) την αναζήτηση δυνητικών θυμάτων εγκληματικών πράξεων, συμπεριλαμβανομένων των αγνοούμενων παιδιών, β) την πρόληψη απειλών κατά της ζωής ή σωματικής ακεραιότητας φυσικών προσώπων ή απειλών τρομοκρατικής επίθεσης και γ) τον εντοπισμό, την ταυτοποίηση ή τη δίωξη δραστών ή υπόπτων για τα ποινικά αδικήματα που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 2 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

Ως υψηλού κινδύνου χαρακτηρίζονται (άρθρο 6): α) τα συστήματα TN που χρησιμοποιούνται ως κατασκευαστικά στοιχεία ασφάλειας προϊόντων ή είναι τα ίδια το προϊόν που καλύπτεται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία εναρμόνισης η οποία προβλέπει διαδικασία αξιολόγησης από τρίτο φορέα της συμμόρφωσης του προϊόντος με τη νομοθεσία (π.χ. μηχανήματα, παιχνίδια, σκάφη, ανελκυστήρες κ.ά.) (βλ. Παράρτημα II της Πράξης) και β) τα αυτόνομα συστήματα TN που μπορεί, λαμβανομένου υπόψη και του σκοπού τους, να έχουν επιπτώσεις σε θεμελιώδη δικαιώματα, τα οποία για το λόγο αυτό θα πρέπει να καταχωρούνται σε ευρωπαϊκή βάση δεδομένων που θα διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (βλ. Παράρτημα III της Πράξης). Τέτοια είναι, μεταξύ άλλων, τα συστήματα TN που χρησιμοποιούνται από τις αρχές επιβολής του νόμου για τη διενέργεια ατομικών εκτιμήσεων κινδύνου για φυσικά πρόσωπα, προκειμένου να προσδιοριστεί η πιθανότητα διάπραξης αδικήματος ή υποτροπής τους ή ο κίνδυνος για δυνητικά θύματα ποινικών αδικημάτων, για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές διαδικασίες, για την πρόβλεψη της τέλεσης ή εκ νέου τέλεσης ποινικού αδικήματος με βάση την κατάρτιση προφίλ φυσικών προσώπων ή την αξιολόγηση των γνωρισμάτων και χαρακτηριστικών της προσωπικότητας ή προηγούμενης εγκληματικής συμπεριφοράς φυσικών προσώπων ή ομάδων, για την ανάλυση εγκλημάτων σχετικά με φυσικά πρόσωπα και τον συσχετισμό μεγάλου όγκου δεδομένων προκειμένου να εντοπιστούν άγνωστες τάσεις ή κρυφές σχέσεις στα δεδομένα, όσα χρησιμοποιούνται ως πολύγραφοι για την ανίχνευση της συναισθηματικής κατάστασης ενός φυσικού προσώπου, καθώς και όσα χρησιμοποιούνται για τον εντοπισμό βαθιά ψευδούς υλικού. Τα εν λόγω συστήματα TN, αν δεν έχουν σχεδιαστεί με τρόπο διαφανή, μπορεί να προσβάλλουν το δικαίωμα στην ελευθερία, το τεκμήριο της αθωότητας και να αναπαράγουν μεροληπτικές πρακτικές. Ως υψηλού κινδύνου χαρακτηρίζονται, επίσης, τα συστήματα TN που χρησιμοποιούνται κατά την απονομή της δικαιοσύνης για την παροχή συνδρομής στη

δικαστική αρχή κατά την έρευνα και την ερμηνεία των πραγματικών περιστατικών και του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου, καθώς μπορούν να επηρεάσουν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου) και το δικαίωμα στην ελευθερία.

Προκειμένου να επιτρέπεται η χρήση συστημάτων TN υψηλού κινδύνου απαιτείται αυτά να πληρούν πολλές προϋποθέσεις (άρθρα 8-15), τόσο πριν όσο και αφού διατεθούν στην αγορά για να διασφαλιστεί ότι η χρήση τους δεν θα δημιουργήσει μη αποδεκτούς κινδύνους για τα ατομικά δικαιώματα ή για τις βασικές αρχές της ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, απαιτείται η θέσπιση συστήματος διαχείρισης κινδύνου (άρθρο 9), η οποία αποτελεί μία διαδικασία επαναλαμβανόμενη που θα πρέπει να επικαιροποιείται καθ' όλη τη διάρκεια χρήσης του συστήματος TN και η οποία αφορά τον καθορισμό των προβλέψιμων κινδύνων που ενδέχεται να προκύψουν με τη χρήση του, των κινδύνων που δημιουργούνται από την προβλέψιμη κακή χρήση του, καθώς και τη θέσπιση των κατάλληλων μέτρων αντιμετώπισης των ανωτέρω κινδύνων. Όσον αφορά τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται για την εκπαίδευση των συστημάτων TN απαιτείται να είναι υψηλής ποιότητας, πλήρη, αντιπροσωπευτικά και συναφή με τον επιδιωκόμενο σκοπό για να αποφευχθεί η αναπαραγωγή διακρίσεων (άρθρο 10). Περαιτέρω, προβλέπεται η υποχρέωση κατάρτισης τεχνικού φακέλου για κάθε σύστημα TN υψηλού κινδύνου, ο οποίος να αποδεικνύει ότι το σύστημα συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις που προβλέπονται στην Πράξη. Ο εν λόγω φάκελος θα πρέπει να επικαιροποιείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα (άρθρο 11). Προκειμένου να διασφαλιστεί η ιχνηλασιμότητα της λειτουργίας ενός συστήματος TN υψηλού κινδύνου απαιτείται καθ' όλη τη διάρκεια της χρήσης του να τηρούνται αρχεία καταγραφής συμβάντων που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την υγεία, την ασφάλεια ή θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα (άρθρο 12). Όσον αφορά τη σχεδίαση των συστημάτων TN αυτή θα πρέπει να γίνεται με τρόπο διαφανή, ώστε οι χρήστες τους να μπορούν να ερμηνεύσουν τα δεδομένα εξόδου και να τα χρησιμοποιούν σωστά. Γι' αυτό τα συστήματα TN υψηλού κινδύνου πρέπει να συνοδεύονται από οδηγίες χρήσης που να περιέχουν σαφείς πληροφορίες για τους κινδύνους που μπορεί να προκύψουν από τη χρήση τους (άρθρο 13). Επίσης, τα εν λόγω συστήματα TN θα πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπο που να καθιστά δυνατή την άσκηση αποτελεσματικής ανθρώπινης εποπτείας καθ' όλη τη διάρκεια της χρήσης τους (άρθρο 14) και να εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο ακρίβειας, στιβαρότητας και

κυβερνοασφάλειας (άρθρο 15).

Όσον αφορά τα συστήματα TN που χαρακτηρίζονται ως μέτριου κινδύνου, όπως τα διαλογικά ρομπότ, τα εργαλεία ανίχνευσης συναισθημάτων, τα συστήματα που παράγουν περιεχόμενο που παρουσιάζει σημαντική ομοιότητα με αυθεντικό περιεχόμενο (βαθιά ψευδές υλικό, γνωστό ως «deep fake»), αυτά πρέπει να συμμορφώνονται με υποχρεώσεις διαφάνειας, όπως η ενημέρωση του ατόμου ότι αλληλεπιδρά με σύστημα TN, με την επιφύλαξη χρήσης τέτοιων συστημάτων για σκοπούς επιβολής του νόμου. Σχετικά με τα συστήματα TN που θέτουν έναν ελάχιστο έως ανύπαρκτο κίνδυνο για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα ή τις βασικές αξίες της ΕΕ, αυτά επιτρέπεται να διατίθενται ελεύθερα στην αγορά. Για τα συστήματα TN που δεν είναι υψηλού κινδύνου η Πράξη προωθεί την εθελοντική κατάρτιση και υιοθέτηση κωδίκων δεοντολογίας (άρθρο 69) ώστε να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία των εν λόγω συστημάτων μέσω της εθελοντικής υιοθέτησης των απαιτήσεων που ισχύουν για τα συστήματα TN υψηλού κινδύνου. Οι κώδικες δεοντολογίας μπορούν, επίσης, να περιλαμβάνουν την ανάληψη εθελοντικών υποχρεώσεων που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος, την προσβασιμότητα των συστημάτων από άτομα με αναπηρία, την ποικιλομορφία των ομάδων ανάπτυξής τους κ.ά.

Αν και σε γενικές γραμμές η ρύθμιση χαρακτηρίστηκε ως επιτυχημένη, η κριτική που διατυπώθηκε αφορά, κυρίως, τους περιορισμούς αλλά και την ανάγκη πρόβλεψης εξαιρέσεων από την απαγόρευση χρήσης ως προς ορισμένα συστήματα TN, την ασάφεια σχετικά με το ποιο σύστημα TN χαρακτηρίζεται ως υψηλού κινδύνου, αλλά και την έλλειψη υιοθέτησης αποφασιστικών μέτρων για την καταπολέμηση της αναπαραγωγής προκαταλήψεων και στερεοτύπων από τους αλγόριθμους.

2.1.4. Πράξη για την TN και Δικαιοσύνη

Καθώς τα συστήματα TN χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο για τη λήψη αποφάσεων στον δημόσιο τομέα, η δυνατότητα να αμφισβητηθεί η ορθότητά τους μειώνεται. Στον τομέα της Δικαιοσύνης πρέπει αφενός να εξασφαλιστεί πως οι δικαστικές αποφάσεις που θα λαμβάνονται από συστήματα TN ή με τη βοήθειά τους θα είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένες, όπως και όταν λαμβάνονται από φυσικό δικαστή, και αφετέρου να θεσπιστούν επιπλέον μηχανισμοί, ώστε οι θιγόμενοι να μπορούν να

αποταθούν σε ανεξάρτητες αρχές αν θεωρούν πως η απόφαση είναι άδικη.

Σύμφωνα με το άρθρο 296 ΣΛΕΕ και 41 παράγραφος 2 ΧΘΔΕΕ οι δημόσιες αρχές είναι υποχρεωμένες να αιτιολογούν τις νομικές πράξεις και τις αποφάσεις τους και να τις δημοσιεύουν. Το ανωτέρω άρθρο του ΧΘΔΕΕ κατοχυρώνει το ατομικό δικαίωμα στην αιτιολογημένη απόφαση και η παραβίασή του γεννά αξίωση αποζημίωσης. Όπως έχει κρίνει το ΔΕΕ (C-521/09 P, Elf Aquitaine SA εναντίον Ευρωπαϊκής Επιτροπής) η αιτιολογία της απόφασης πρέπει να είναι διατυπωμένη με ξεκάθαρο τρόπο, τόσο για να μπορεί το ΔΕΕ να εξετάσει τη νομιμότητά της όσο και για να παρέχει στο θιγόμενο πρόσωπο επαρκείς πληροφορίες ώστε να μπορεί το ίδιο να εξετάσει αν έχει εμφιλοχωρήσει κάποιο σφάλμα κατά τη λήψη της απόφασης και να αμφισβητήσει την ορθότητά της. Επομένως, η υποχρέωση για αιτιολόγηση των αποφάσεων δεν εξασφαλίζει μόνο τη διαφάνεια κατά τη λήψη της αλλά κατοχυρώνει και το ατομικό δικαίωμα πρόσβασης στη Δικαιοσύνη. Η χρήση συστημάτων ΤΝ για τη λήψη αποφάσεων από δημόσιους φορείς μπορεί να προσβάλει το δικαίωμα σε αιτιολογημένη απόφαση με δύο τρόπους: Πρώτον, ορισμένα συστήματα ΤΝ παρέχουν περιορισμένη αιτιολόγηση και επεξήγηση των αποφάσεών τους, επειδή η διαδικασία εισόδου δεδομένων και εξόδου μίας απόφασης είναι τόσο περίπλοκη που ούτε οι σχεδιαστές τους δεν δύνανται να κατανοήσουν πλήρως. Αυτό είναι γνωστό και ως το πρόβλημα του «μαύρου κουτιού». Δεύτερον, παρατηρείται το φαινόμενο οι άνθρωποι να αποδίδουν στην απόφαση που λήφθηκε από σύστημα ΤΝ ένα είδος «αυθεντίας» και να παραβλέπουν άλλες πληροφορίες που οδηγούν σε διαφορετική απόφαση από αυτή που έλαβε το σύστημα (Fink, 2021, p.1).

Η Πράξη προσπαθεί να αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα με τη θέσπιση της υποχρέωσης διαφάνειας και ανθρώπινης εποπτείας επί των συστημάτων ΤΝ. Σχετικά με το πρόβλημα της αιτιολόγησης το άρθρο 13 της Πράξης προβλέπει πως τα συστήματα ΤΝ υψηλού κινδύνου πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπο που να εξασφαλίζει πως λειτουργούν κατά τρόπο επαρκώς διαφανή, ώστε οι χρήστες να μπορούν να ερμηνεύσουν τα στοιχεία εξόδου του συστήματος και να τα χρησιμοποιούν κατάλληλα. Ωστόσο, δεν προβλέπεται υποχρέωση τα στοιχεία αυτά να κοινοποιούνται και στο θιγόμενο από την απόφαση πρόσωπο. Η μόνη υποχρέωση διαφάνειας που αφορά το πρόσωπο αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 52 παράγραφος 1 της Πράξης και αφορά την υποχρέωση ενημέρωσης του προσώπου ότι γίνεται

χρήση συστήματος TN (Fink, 2021, p.2).

Επομένως, η Πράξη δεν προβλέπει υποχρέωση των χρηστών συστημάτων TN να αιτιολογούν τις αποφάσεις στα θιγόμενα πρόσωπα, ούτε και δικαίωμα των προσώπων αυτών να απαιτούν μια τέτοια αιτιολόγηση. Αν και μια τέτοια υποχρέωση μπορεί να θεμελιωθεί στο άρθρο 41 παράγραφος 2 ΧΘΔΕΕ δημιουργούνται αρκετά προβλήματα για την εφαρμογή του στην αιτιολόγηση αποφάσεων δημοσίων φορέων που λήφθηκαν από ή με τη βοήθεια συστημάτων TN. Γι' αυτό απαιτείται να προβλεφθεί ρητώς η εφαρμογή του άρθρου αυτού και στην περίπτωση αυτή. Περαιτέρω, η κρίση σχετικά με το κατά πόσο μια απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη στην περίπτωση της χρήσης συστημάτων TN θα πρέπει να βασίζεται σε δύο κριτήρια. Πρώτον, ποια στοιχεία της αιτιολογίας και σε ποιο βαθμό απαιτείται να κοινοποιούνται στο θιγόμενο πρόσωπο και δεύτερον, ποιες απαιτήσεις πρέπει να πληροί το σύστημα TN όσον αφορά τον σχεδιασμό του (π.χ. διαφάνεια, δυνατότητα εξήγησης κ.ά.). Ακόμη, το άρθρο 14 της Πράξης προβλέπει πως στα συστήματα TN υψηλού κινδύνου θα πρέπει να υπάρχει ανθρώπινη εποπτεία κατά τρόπο ώστε το πρόσωπο που ασκεί την εποπτεία να μπορεί να εξηγήσει το αποτέλεσμα εξόδου. Ωστόσο, είναι σκόπιμο να θεσπιστούν περισσότερες δικλείδες ασφαλείας στην περίπτωση που τα συστήματα TN χρησιμοποιούνται από δημόσιους φορείς για τη λήψη αποφάσεων (π.χ. να αναφέρουν αν έλαβαν υπόψη τους και άλλες διαθέσιμες πληροφορίες κ.ά.) (Fink, 2021, p.3).

Περαιτέρω, το άρθρο 47 ΧΘΔΕΕ κατοχυρώνει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου για κάθε πρόσωπο που θεωρεί πως παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που του αναγνωρίζει το δίκαιο της Ένωσης. Το άρθρο αυτό καταρχήν κατοχυρώνει το δικαίωμα προσφυγής σε δικαστήριο. Ωστόσο, στο άρθρο αυτό στηρίζεται και η δυνατότητα προσφυγής σε διαφορετικούς δικαιοδοτικούς μηχανισμούς, πέραν των δικαστηρίων (π.χ. στο άρθρο 57 ΓΚΠΔ προβλέπεται πως η εποπτική αρχή κάθε κράτους μέλους χειρίζεται καταγγελίες σχετικά με παράνομη επεξεργασία δεδομένων). Το άρθρο 56 της Πράξης προβλέπει τη σύσταση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου TN, όμως δεν προβλέπεται η δυνατότητα ατομικής προσφυγής σε αυτό. Επομένως, το πρόσωπο που θίγεται από μία απόφαση που ελήφθη από ή με τη βοήθεια συστήματος TN οφείλει να ακολουθήσει την κλασική δικαστική οδό. Το θιγόμενο από πράξη της ΕΕ πρόσωπο μπορεί να ασκήσει είτε προσφυγή για ακύρωση (άρθρο 263 ΣΛΕΕ), η οποία όμως έχει αυστηρές προϋποθέσεις, καθώς

επιτρέπεται μόνο για ζητήματα στα οποία το ευρωπαϊκό όργανο έχει μεγάλη διακριτική ευχέρεια δράσης, είτε αγωγή για αποζημίωση (άρθρα 268 και 340 ΣΛΕΕ), για τη θεμελίωση της οποίας, σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ (C-352/98 P, Laboratoires pharmaceutiques Bergaderm SA και Jean-Jacques Goupil κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων), η παραβίαση πρέπει να είναι αρκετά σοβαρή, και το ευρωπαϊκό όργανο να ξεπέρασε τα όρια που επιβάλλονται στην ελευθερία δράσης του κατά τρόπο εμφανή και σοβαρό. Το κύριο ζήτημα που τίθεται είναι το κατά πόσον η επιλογή μιας δημόσιας αρχής να ακολουθήσει ή όχι την πρόταση του συστήματος TN θα μπορεί να της καταλογιστεί ως λάθος της, καθώς σύμφωνα με νομολογία του ΔΕΕ (C-392/93, The Queen εναντίον Η.Μ. Treasury), αν η πράξη μίας αρχής βασίζεται δικαιολογημένα στην αξιολόγηση άλλης αρχής τότε ίσως αποκλείεται η ευθύνη της πρώτης και η ευθύνη να μετατίθεται στην δεύτερη αρχή, που όμως στην εξεταζόμενη περίπτωση θα είναι το σύστημα TN (Fink, 2021, p.3-4).

2.1.5.Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων και TN

Στις 25 Μαΐου 2018 τέθηκε σε ισχύ στην ΕΕ ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων, ο οποίος προστατεύει τα φυσικά πρόσωπα από την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων. Σύμφωνα με το άρθρο 22 ΓΚΠΔ το υποκείμενο των δεδομένων δικαιούται να μην υπόκειται σε απόφαση που λαμβάνεται αποκλειστικά μέσω αυτοματοποιημένης επεξεργασίας δεδομένων η οποία παράγει έννομα αποτελέσματα που το αφορούν ή το επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό, εκτός εάν: α) η επεξεργασία αυτή είναι αναγκαία για τη σύναψη ή την εκτέλεση σύμβασης μεταξύ του υποκειμένου των δεδομένων και του υπευθύνου επεξεργασίας, β) επιτρέπεται από το δίκαιο της Ένωσης ή του κράτους-μέλους του υπευθύνου επεξεργασίας, γ) βασίζεται στη ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων. Στις περιπτώσεις α' και γ' ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να λάβει τα κατάλληλα μέτρα προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του υποκειμένου των δεδομένων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να απαιτήσει την ανθρώπινη παρέμβαση από την πλευρά του υπευθύνου επεξεργασίας, το δικαίωμα να εκφράσει τις απόψεις του αλλά και να αμφισβητήσει την ορθότητα της απόφασης. Επιπλέον, όταν πρόκειται να ληφθεί απόφαση με αυτοματοποιημένα μέσα ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει υποχρέωση να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων σχετικά με τη λογική που ακολουθείται, για τη σημασία και τις συνέπειες της επεξεργασίας αυτής για το πρόσωπό του (άρθρο 13 παράγραφος 2 στοιχείο

στ', άρθρο 14 παράγραφος 2 στοιχείο ζ').

Ακόμη, σύμφωνα με το άρθρο 35 ΓΚΠΔ όταν μία επεξεργασία προσωπικών δεδομένων πρόκειται να γίνει με τη χρήση νέων τεχνολογιών και είναι πιθανό να προκαλέσει υψηλό κίνδυνο για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να διενεργήσει, πριν γίνει η σχετική επεξεργασία, εκτίμηση αντικτύπου. Η εκτίμηση αντικτύπου απαιτείται να γίνει, ιδίως, όταν η επεξεργασία αφορά συστηματική και εκτενή αξιολόγηση προσωπικών πτυχών με βάση την οποία πρόκειται να ληφθεί απόφαση με έννομα αποτελέσματα για το υποκείμενο των δεδομένων, όταν η επεξεργασία αφορά ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα (άρθρο 9) ή δεδομένα που αναφέρονται σε ποινικές καταδίκες και αδικήματα (άρθρο 10), καθώς και όταν πρόκειται για συστηματική παρακολούθηση δημόσιου χώρου σε μεγάλη κλίμακα. Τα στοιχεία που πρέπει να περιέχει η εκτίμηση αντικτύπου είναι, κατ' ελάχιστον, τα εξής: οι προβλεπόμενες πράξεις, οι σκοποί της επεξεργασίας και το έννομο συμφέρον που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας, η εκτίμηση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας των πράξεων επεξεργασίας σε συνάρτηση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς και τα μέτρα αντιμετώπισης τυχόν κινδύνων που μπορεί να προκληθούν από την επεξεργασία.

2.1.6.Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 και TN

Σύμφωνα με το άρθρο 11 παράγραφος 1 της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/80 «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών»: «απαγορεύεται η λήψη απόφασης που βασίζεται αποκλειστικά σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία, περιλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ, η οποία παράγει δυσμενή έννομα αποτελέσματα για το υποκείμενο των δεδομένων ή θίγει αυτό σε μεγάλο βαθμό, εκτός εάν επιτρέπεται από το δίκαιο της Ένωσης ή των κρατών μελών στο οποίο υπάγεται ο υπεύθυνος επεξεργασίας και το οποίο προβλέπει κατάλληλες διασφαλίσεις υπέρ των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του υποκειμένου των δεδομένων, τουλάχιστον δε το δικαίωμα εξασφάλισης ανθρώπινης παρέμβασης εκ μέρους του υπεύθυνου επεξεργασίας».

Σύμφωνα, επομένως, με το ανωτέρω άρθρο η λήψη δικαστικής απόφασης από ένα εργαλείο

TN χωρίς καμία δυνατότητα ανθρωπίνης παρέμβασης απαγορεύεται εντός της ΕΕ.

2.2.Συμβούλιο της Ευρώπης και TN

2.2.1.Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της TN στα δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους

Θεσπίστηκε τον Δεκέμβριο του 2018 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης. Με τον εν λόγω Χάρτη θεσπίζεται το πλαίσιο που οφείλουν να ακολουθήσουν οι νομοθέτες και οι επαγγελματίες στον χώρο της Δικαιοσύνης για την ομαλή ένταξη συστημάτων TN στα εθνικά δικαστικά συστήματα. Ο Χάρτης προβλέπει πέντε θεμελιώδεις αρχές με τις οποίες πρέπει να συμμορφώνονται τα συστήματα TN που χρησιμοποιούνται στον τομέα της Δικαιοσύνης. Αυτές είναι: α) ο σεβασμός των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων, β) η μη διακριτική μεταχείριση, γ) η ποιότητα και η ασφάλεια των συστημάτων TN, δ) η διαφάνεια, η αμεροληψία και η δίκαιη μεταχείριση και, τέλος, ε) ο έλεγχος από τον χρήστη, δηλαδή η αποφυγή τυποποιημένων προσεγγίσεων και η διασφάλιση ότι οι χρήστες έχουν τον έλεγχο των επιλογών τους (CEPEJ, 2018, p.10-16).

Αρχικά, στον Χάρτη επισημαίνεται πως η χρήση συστημάτων TN στον τομέα της Δικαιοσύνης στις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης δεν είναι ακόμη πολύ διαδεδομένη σε σχέση με την Αμερική, ενώ οι όποιες πρωτοβουλίες για τον σχεδιασμό τέτοιων συστημάτων αναλαμβάνονται κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα (π.χ. από ασφαλιστικές εταιρείες, δικηγορικές εταιρείες κ.ά.) και σπάνια υιοθετούνται από δημόσιες αρχές. Ο Χάρτης κατηγοριοποιεί τα συστήματα TN που χρησιμοποιούνται στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης στον τομέα της Δικαιοσύνης στις εξής κατηγορίες: α) εξελιγμένες μηχανές αναζήτησης νομολογίας, β) διαδικτυακή επίλυση διαφορών, γ) συνδρομή στη σύνταξη προσχεδίων αποφάσεων, δ) ανάλυση (προβλεπτική, κλίμακες), ε) κατηγοριοποίηση συμβάσεων με βάση διάφορα κριτήρια και εντοπισμός μη συμβατικών ρητρών, στ) εφαρμογές συνομιλίας (chatbots) για την ενημέρωση των διαδίκων ή την υποστήριξή τους στη δικαστική διαδικασία (CEPEJ, 2018, p.22-24).

Στη συνέχεια του Χάρτη, τονίζεται η σημασία των ανοιχτών δεδομένων τα οποία

χρησιμοποιούνται για να εκπαιδευτούν τα συστήματα ΤΝ. Τα ανοιχτά δεδομένα αφορούν τη διάδοση «ακατέργαστων» δεδομένων σε βάσεις δεδομένων Η/Υ. Όσα περισσότερα είναι τα διαθέσιμα δεδομένα τόσο πιο ακριβείς θα είναι οι προβλέψεις των συστημάτων ΤΝ που εκπαιδεύονται βάσει αυτών. Το 2016 απ' όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης μόνο πέντε δεν εφαρμόζουν πολιτική ανοιχτών δεδομένων για τις δικαστικές αποφάσεις. Τα ανοιχτά δεδομένα αξιοποιούνται, κυρίως, από τον ιδιωτικό τομέα, ενώ η χρήση τους για βελτίωση των δικαστικών συστημάτων δεν είναι ευρεία. Η χρήση των ανοικτών δεδομένων από τα δικαστικά συστήματα των κρατών μελών θα βοηθήσει στην καλύτερη γνώση του δικαστικού έργου και των τάσεων της νομολογίας, όμως συνδέεται και με κινδύνους, όπως η τυποποίηση των δικαστικών αποφάσεων (CEPEJ, 2018, p.24-33).

Στο τέλος του Χάρτη περιλαμβάνονται προτάσεις σχετικά με το ποιες χρήσεις της ΤΝ ενδείκνυνται να ενσωματωθούν στα ευρωπαϊκά δικαστικά συστήματα. Αυτές είναι η βελτίωση της νομολογίας με τη δυνατότητα σύνδεσης διαφορετικών πηγών (π.χ. νομολογίας και θεωρίας, νομοθεσίας διαφορετικών χωρών κ.ά.), η ευκολότερη πρόσβαση στη νομοθεσία (π.χ. με τη χρήση chatbots), η δημιουργία νέων εργαλείων για τη βελτίωση της αποδοτικότητας των δικαστικών συστημάτων (π.χ. εργαλεία ποσοτικών και ποιοτικών αξιολογήσεων, προβλέψεων κ.ά.). Στη συνέχεια, αναφέρονται οι χρήσεις για τις οποίες απαιτούνται πρόσθετες μελέτες. Αυτές είναι η επίλυση διαφορών διαδικτυακά, καθώς οι διάδικοι θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με το εάν η επεξεργασία γίνεται μόνο με αυτοματοποιημένο τρόπο ή αν συμμετέχει και διαμεσολαβητής/διαιτητής, η κατάρτιση προφίλ δικαστών και η πρόβλεψη δικαστικών αποφάσεων, καθώς δεν είναι εφικτό ένα σύστημα ΤΝ να εντοπίσει όλους τους παράγοντες που οδήγησαν αιτιωδώς στη λήψη μίας απόφασης ούτε να προβεί σε νομικό συλλογισμό. Τέλος, έντονες επιφυλάξεις διατυπώνονται για τη χρήση εργαλείων ΤΝ στην ποινική Δικαιοσύνη, καθώς όπως θα αναλυθεί και κατωτέρω τέτοια συστήματα συχνά αναπαράγουν στερεότυπα και διακρίσεις (π.χ. εργαλείο COMPAS στις ΗΠΑ) (CEPEJ, 2018, p.85-91).

3.ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΤΝ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

3.1.Προσδοκώμενα οφέλη από την ενσωμάτωση εργαλείων ΤΝ στη Δικαιοσύνη

Σε όλες σχεδόν τις πολιτείες των ΗΠΑ, τόσο στις ποινικές όσο και στις αστικές δίκες, χρησιμοποιούνται εργαλεία ΤΝ εδώ και δεκαετίες, ενώ αντίστοιχη τάση εντοπίζεται τα

τελευταία χρόνια και στην Ευρώπη, η οποία προσπαθεί με τον τρόπο αυτό να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του μεγάλου όγκου υποθέσεων, της υπερβολικής νομοθέτησης, της υποχρηματοδότησης του τομέα της Δικαιοσύνης και της καθυστέρησης στην έκδοση των δικαστικών αποφάσεων. Τα συστήματα TN που χρησιμοποιούνται στη Δικαιοσύνη βασίζονται σε προβλεπτικούς αλγόριθμους, δηλαδή σε αλγόριθμους που εκπαιδεύονται με δεδομένα προηγούμενων υποθέσεων για να προβλέψουν μία μελλοντική δικαστική απόφαση. Στις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης η πλειονότητα των συστημάτων TN που χρησιμοποιούνται στον τομέα της Δικαιοσύνης δεν έχει αναπτυχθεί ούτε χρησιμοποιείται από δημόσιους φορείς, αλλά από ιδιωτικές εταιρείες, όπως δικηγορικά γραφεία και ασφαλιστικές εταιρείες, προκειμένου να παρέχουν καλύτερες νομικές συμβουλές στους πελάτες τους. Με τη χρήση των συστημάτων αυτών οι εταιρείες έχουν τη δυνατότητα να εντοπίσουν τη νομολογία που σχετίζεται με τη συγκεκριμένη υπόθεση και να προβλέψουν τη μελλοντική δικαστική απόφαση προκειμένου να αποφύγουν το τυχαίο και απρόβλεπτο. Άλλες χρήσεις της TN στον τομέα της Δικαιοσύνης στις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης, περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη διαδικτυακή επίλυση των διαφορών, την κατηγοριοποίηση των συμβάσεων με βάση ποικίλα κριτήρια και μέσω αυτού τον εντοπισμό αντισυμβατικών ρητρών, την ενημέρωση των διαδικών μέσω εφαρμογών συνομιλίας με τον χρήστη (chatbots) κ.ά. (CEPEJ, 2018, p.22-23).

Υποστηρίζεται πως η ενσωμάτωση συστημάτων TN στα δικαστικά συστήματα θα έχει θετικό αντίκτυπο, καθώς με τη χρήση τους οι δικαστικές αποφάσεις θα λαμβάνονται γρηγορότερα, επειδή πολλές ενέργειες που απαιτούν αρκετό χρόνο όταν εκτελούνται από ανθρώπους πλέον θα γίνονται αυτοματοποιημένα σε μερικά λεπτά ή και δευτερόλεπτα της ώρας (π.χ. αναζήτηση νομοθεσίας, νομολογίας κ.ά.). Επίσης, ένα ακόμη επιχείρημα που διατυπώνεται υπέρ της ενσωμάτωσης εφαρμογών TN στη Δικαιοσύνη είναι πως η χρήση τους θα συνδράμει ώστε οι δικαστικές αποφάσεις να λαμβάνονται με τρόπο πιο διαφανή, δίκαιο και αμερόληπτο, ενώ θα είναι και πιο σωστές, καθώς σύμφωνα με μία έρευνα που διεξήχθη το 2000 οι προβλέψεις των αλγορίθμων ήταν πιο ακριβείς σε ποσοστό 10% σε σχέση με τις προβλέψεις των ανθρώπων. Τέλος, υποστηρίζεται ότι η ενσωμάτωση συστημάτων TN στη Δικαιοσύνη θα οδηγήσει σε μείωση των κρατικών πόρων που δαπανώνται στον τομέα αυτό αλλά και σε μείωση του αριθμού των υποθέσεων που καταλήγουν στα δικαστήρια με τη δημιουργία εφαρμογών TN που θα χρησιμοποιούνται για την εξωδικαστική επίλυση των

διαφορών με μικρό χρηματικό αντικείμενο (CEPEJ, 2018, p.22-23). Για παράδειγμα, τον Φεβρουάριο του 2016 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε μία πλατφόρμα εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών που ανακύπτουν από ηλεκτρονικές συμβάσεις πώλησης ή παροχής υπηρεσιών εντός της ΕΕ (Συμεωνίδης, 2019, p.465).

3.2.Αστική/ Διοικητική Δικαιοσύνη

Σε κάποιες χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης χρησιμοποιούνται συστήματα TN με ιδιωτική πρωτοβουλία προκειμένου να παρέχουν καλύτερες νομικές συμβουλές στους πελάτες τους και να προβλέψουν τη μελλοντική δικαστική απόφαση. Πιο συγκεκριμένα, τα συστήματα TN χρησιμοποιούνται από ιδιωτικές εταιρείες για να υπολογιστεί η πιθανότητα επιτυχίας ενός ενδίκου βοηθήματος, το ποσό της αποζημίωσης σε μικροδιαφορές στο πλαίσιο εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών, καθώς και για τη δημιουργία κλιμάκων προκειμένου να υπολογιστεί το ποσό της αποζημίωσης που το δικαστήριο αναμένεται να επιδικάσει στον εντολέα τους (CEPEJ, 2018, p.55-56).

Εκτός από ιδιωτικές εταιρείες, και χώρες, όπως η Ολλανδία, η Μεγάλη Βρετανία και η Λετονία, χρησιμοποιούν συστήματα TN στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής επίλυσης των διαφορών με μικρό χρηματικό αντικείμενο (CEPEJ, 2018, p.59). Σε αυτό το πλαίσιο, το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Εσθονίας, χώρα πρωτοπόρο στη ψηφιοποίηση του δημοσίου τομέα, σχεδιάζει έναν «δικαστή-ρομπότ» για την επίλυση υποθέσεων, το αντικείμενο των οποίων δεν υπερβαίνει το ποσό των 7.000€. Το ρομπότ αυτό με τη χρήση της TN αναλύει νομικά έγγραφα και άλλες σχετικές πληροφορίες που του παρέχουν οι διάδικοι για να καταλήξει στην απόφασή του (Zavřšnik, 2020, p.572). Ακόμη, στην Ολλανδία στα ιδιωτικά ασφαλιστήρια υγείας προβλέπεται η υποχρεωτική προσφυγή σε διαδικασία ηλεκτρονικής επίλυσης της διαφοράς προτού η διαφορά φτάσει στο δικαστήριο (CEPEJ, 2018, p.63). Περαιτέρω, παρατηρείται η τάση όσον αφορά τις μικροδιαφορές, τις φορολογικές και κοινωνικοασφαλιστικές διαφορές και τις διαφορές στο πλαίσιο διαζυγίων η ηλεκτρονική επίλυση των διαφορών να χρησιμοποιείται ως ένας τρόπος εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς. Η υιοθέτηση της προσπάθειας ηλεκτρονικής επίλυσης των διαφορών με μικρό χρηματικό αντικείμενο ως ένα υποχρεωτικό στάδιο πριν την άσκηση του ενδίκου βοηθήματος θα βοηθήσει στο μειωθεί ο όγκος των εκκρεμών υποθέσεων και του χρόνου έκδοσης των δικαστικών αποφάσεων για πιο σοβαρές υποθέσεις (CEPEJ, 2018, p.60)

Περαιτέρω, η ΤΝ μπορεί να βοηθήσει ώστε να μειωθούν οι διαφορές μεταξύ δικαστικών αποφάσεων που αφορούν σε παρόμοιες υποθέσεις, γεγονός που θα συνδράμει στην πραγμάτωση της αρχής της ισότητας των πολιτών ενώπιον του νόμου. Για τον σκοπό αυτό το γαλλικό Υπουργείο Δικαιοσύνης ανέθεσε το 2017 σε μία ιδιωτική εταιρεία τη δημιουργία ενός προβλεπτικού συστήματος ΤΝ που θα εντόπιζε τις ποσοτικές και γεωγραφικές διαφορές σε δίκες με παρόμοιο αντικείμενο στις αποφάσεις των εφετείων του Ντουέ και της Ρεν που αφορούσαν σε αστικές, εμπορικές και κοινωνικοασφαλιστικές διαφορές. Αν και το εγχείρημα εν τέλει δεν απέδωσε καρπούς, εντούτοις καταδεικνύει άλλον έναν τρόπο με τον οποίο η ΤΝ μπορεί να συνδράμει στη βελτίωση του δικαστικού τομέα. Η αξιοποίηση της ΤΝ για τη δημιουργία κλιμάκων αποζημίωσης που θα υιοθετηθούν από τα δικαστήρια προκειμένου να εναρμονιστεί η νομολογία και να αποφευχθεί η υπερβολική διαφοροποίηση των δικαστικών αποφάσεων σε παρόμοιες υποθέσεις θα βοηθήσει την εμπέδωση της αρχής της ισότητας των πολιτών ενώπιον του νόμου (CEPEJ, 2018, p.57-58). Ωστόσο, το γεγονός ότι ο μέσος όρος της αποζημίωσης που επιδικάζεται από περιοχή σε περιοχή παρουσιάζει διαφοροποιήσεις, μπορεί να μην οφείλεται στους δικαστές, αλλά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής. Κατά συνέπεια, η αυτοματοποιημένη επεξεργασία των δεδομένων δεν μπορεί από μόνη της να παραγάγει ουσιαστικές πληροφορίες. Είναι λοιπόν αναγκαία η δημιουργία ενός κατάλληλου δείγματος αποφάσεων που θα υποστούν επεξεργασία (CEPEJ, 2018, p.87) .

3.3.Ποινική Δικαιοσύνη

Τα τελευταία τριάντα χρόνια όλες σχεδόν οι πολιτείες των ΗΠΑ έχουν αρχίσει να χρησιμοποιούν στατιστικά μοντέλα και εργαλεία λογισμικού στις ποινικές δίκες. Τα εργαλεία αυτά αξιοποιούνται από την αστυνομία αλλά και από τους δικαστές και τους εισαγγελέεις σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας. Τα επιχειρήματα που διατυπώνονται υπέρ της χρήσης αλγοριθμικών εργαλείων στην ποινική δικαιοσύνη εστιάζουν κυρίως στο γεγονός πως με τη χρήση των εργαλείων αυτών θα μειωθεί ο χρόνος έκδοσης των αποφάσεων, ενώ οι αποφάσεις θα είναι πιο ορθολογικές και διαφανείς και θα ανταποκρίνονται καλύτερα στον εκάστοτε κατηγορούμενο, καθώς τα συστήματα ΤΝ θα λαμβάνουν υπόψη και θα αξιολογούν όλα τα κρίσιμα δεδομένα καλύτερα απ' ότι ένας άνθρωπος. Υποστηρίζεται, επίσης, πως η χρήση αυτών των εργαλείων θα βοηθήσει ώστε να

εντοπιστούν και να εξαλειφθούν οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που αναπαράγονται από τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές, συνειδητά ή και όχι, και αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τόσο τη μείωση του αριθμού των κρατουμένων όσο και της διάρκειας της φυλάκισης, γεγονός που θα οδηγήσει σε εξοικονόμηση κρατικών πόρων.

3.3.1. Προβλεπτική Αστυνόμευση

Εργαλεία TN χρησιμοποιούνται και στο στάδιο πριν τη δίωξη και την παραπομπή στο δικαστήριο των κατηγορουμένων για την τέλεση ενός εγκλήματος. Τα εργαλεία αυτά εκπαιδεύονται με βάση ιστορικά δεδομένα από βάσεις δεδομένων της αστυνομίας και εντοπίζουν τον χρόνο και τον τόπο όπου είναι πιο πιθανό να τελεστεί ένα έγκλημα καθώς και τους πιθανούς δράστες. Η πρακτική αυτή αποκαλείται «προβλεπτική χαρτογράφηση του εγκλήματος» ή «προβλεπτική αστυνόμευση». Με τη χρήση των εργαλείων αυτών οι αστυνομικές αρχές συγκεντρώνουν περισσότερη προσοχή και αστυνόμευση στις περιοχές που τα εργαλεία υποδεικνύουν ως πιο υψηλού κινδύνου. Τα εργαλεία προβλεπτικής αστυνόμευσης βοηθούν στην πιο αποτελεσματική κατανομή των πόρων των αστυνομικών αρχών, ενώ η ενισχυμένη παρουσία αστυνομικών δυνάμεων στις περιοχές που τα εργαλεία υποδεικνύουν ως υψηλού κινδύνου συμβάλλει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων των περιοχών αυτών μέσω τη μείωσης της εγκληματικότητας (CEPEJ, 2018, p.67-69). Η προβλεπτική χαρτογράφηση του εγκλήματος με τη χρήση υπολογιστών ξεκίνησε πριν από περίπου μία εικοσαετία. Ωστόσο, η εμφάνιση της TN επέφερε μεγάλες αλλαγές στον τομέα αυτό, καθώς μέσω αυτής είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν και να εξαχθούν συμπεράσματα από τεράστιο όγκο δεδομένων που μπορεί να μην συνδέονται άμεσα μεταξύ τους. Πλέον, τα εργαλεία προβλεπτικής αστυνόμευσης δεν χρησιμοποιούνται ως απλά βοηθητικά εργαλεία για τη λήψη αποφάσεων, αλλά, αντίθετα, οι βασικές αποφάσεις λαμβάνονται από αυτά (Završnik, 2020, p.570).

Στην Ευρώπη, αν και η χρήση εργαλείων TN κατά την εκδίκαση ποινικών υποθέσεων είναι, όπως θα αναπτυχθεί κατωτέρω, εξαιρετικά σπάνια, ωστόσο η χρήση τέτοιων εργαλείων από τις αστυνομικές αρχές στο στάδιο πριν τη δίωξη και παραπομπή των κατηγορουμένων στο ακροατήριο είναι αρκετά διαδεδομένη. Ειδικότερα, η βρετανική αστυνομία έχει αναπτύξει το σύστημα «Connect» το οποίο χρησιμοποιείται για την ανάλυση δισεκατομμυρίων δεδομένων που αφορούν οικονομικές συναλλαγές με σκοπό να εντοπίσει συσχετισμούς και μοτίβα στις

συναλλαγές αυτές. Με τη χρήση του «Connect» η διαδικασία αυτή, που προηγουμένως απαιτούσε μεγάλο χρονικό διάστημα και εξειδικευμένες γνώσεις, πλέον εκτελείται σε μερικά λεπτά της ώρας. Επίσης, η Interpol έχει δημιουργήσει το εργαλείο «International Children Sexual Exploitation Image Database», το οποίο αναλύει βίντεο και εικόνες που αποτυπώνουν σεξουαλικές κακοποιήσεις παιδιών και βοηθά στον εντοπισμό και την ταυτοποίηση των θυμάτων και των κακοποιητών τους (Sushina and Sobenin, 2019, p.433-434). Περαιτέρω, για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο διαδίκτυο, η ολλανδική ΜΚΟ Terre des Hommes δημιούργησε το chatbot «Sweetie», το οποίο εμφανίζεται σε δωμάτια συνομιλιών και forums στο διαδίκτυο ως ένα δεκάχρονο κορίτσι από τις Φιλιππίνες και βοηθά στον εντοπισμό και την ταυτοποίηση παιδόφιλων (Završnik, 2020, p.570). Ένα ακόμη εργαλείο προβλεπτικής αστυνόμευσης που χρησιμοποιείται στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Ζυρίχη, το Μόναχο και τη Νυρεμβέργη, είναι το «Pre-Crime Observation System» (στο εξής Precobs). Το Precobs χρησιμοποιείται για να προβλέψει το που είναι πιο πιθανό να διαπραχθούν εγκλήματα που παρουσιάζουν μεταξύ τους ομοιότητες, όπως ληστεία, κλοπή και διάρρηξη, καθώς είναι αποδεδειγμένο πως τα εγκλήματα αυτά επαναλαμβάνονται εντός ενός χρονικού διαστήματος εβδομήντα δύο ωρών σε κοντινούς γεωγραφικά χώρους. Μελέτες έδειξαν πως οι προβλέψεις του Precobs είναι ακριβείς σε ποσοστό 80%, ενώ σύμφωνα με αξιωματούχους της αστυνομίας της Ζυρίχης η χρήση του Precobs συνέβαλε στο να μειωθεί ο αριθμός των διαρρήξεων κατά 30% μέσα σε ένα έτος (Sushina and Sobenin, 2019, p.433-434).

Ακόμη, λόγω των περικοπών στη χρηματοδότηση, εννέα αστυνομικές αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου, συμπεριλαμβανομένης της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου, αναπτύσσουν ένα νέο εργαλείο προβλεπτικής αστυνόμευσης, το «National Data Analytics Solution» (στο εξής NDAS). Το εργαλείο αυτό είναι ένας συνδυασμός μηχανικής μάθησης και στατιστικής και αναπτύσσεται με στόχο να αξιολογεί τον κίνδυνο κάποιος να τελέσει ή να γίνει θύμα βίαιου εγκλήματος ή θύμα δουλεμπορίου. Το εργαλείο αυτό εκπαιδεύεται με δεδομένα που αφορούν περίπου σε πέντε εκατομμύρια άτομα και έχει εντοπίσει 1400 παράγοντες κινδύνου, οι τριάντα από τους οποίους είναι εξαιρετικά σημαντικοί. Οι αστυνομικές αρχές που το αναπτύσσουν συνεργάζονται με την Αρχή Προστασίας Δεδομένων του Ηνωμένου Βασιλείου ώστε να διασφαλιστεί ότι το NDAS δεν δημιουργεί κινδύνους για την ιδιωτικότητα και τα προσωπικά δεδομένα (Parliamentary Assembly,

Council Of Europe, 2020, p.11).

Εργαλεία προβλεπτικής αστυνόμευσης έχουν αναπτυχθεί και χρησιμοποιούνται ευρέως και στις ΗΠΑ. Ένα από τα εργαλεία αυτά είναι το «Predicting Crime and Allocating Police Resources» (στο εξής PredPol) το οποίο σχεδιάστηκε το 2010 από την ιδιωτική εταιρεία PredPol Inc. (πλέον Geolitica). Το 2020 το PredPol ήταν το εργαλείο προβλεπτικής αστυνόμευσης που χρησιμοποιούταν συχνότερα στις ΗΠΑ. Το PredPol εκπαιδεύεται με βάση ιστορικά δεδομένα της αστυνομίας και υποδεικνύει στον χάρτη τα σημεία όπου είναι πιο πιθανό να διαπραχθούν εγκλήματα. Με βάση αυτές τις προβλέψεις οι αστυνομικές αρχές προσαρμόζουν τις περιπολίες τους. Τα δεδομένα που αξιοποιεί το PredPol είναι μόνο τρία: το είδος του εγκλήματος, ο τόπος και ο χρόνος που διαπράχθηκε. Σύμφωνα με την PredPol Inc.: «το PredPol δεν χρησιμοποιεί δεδομένα που αφορούν τη δημογραφική, εθνοτική ή κοινωνικοοικονομική κατάσταση των κατηγορουμένων και, επομένως, μειώνεται ο κίνδυνος προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων που προκαλούν άλλα εργαλεία προβλεπτικής αστυνόμευσης». Η αστυνομία του Κέντ του Ηνωμένου Βασιλείου που χρησιμοποίησε το PredPol από τον Δεκέμβριο του 2012 έως τον Μάρτιο του 2018 κατέληξε πως: «αν και οι προβλέψεις του PredPol για το πού πρόκειται να διαπραχθεί ένα έγκλημα έχουν μεγάλο ποσοστό ακρίβειας, ωστόσο είναι δύσκολο να αποδειχθεί πως αυτές οι προβλέψεις συνέβαλαν στη μείωση της εγκληματικότητας» (Parliamentary Assembly, Council Of Europe, 2020, p.11).

Ένα ακόμη εργαλείο προβλεπτικής αστυνόμευσης που χρησιμοποιείται στις ΗΠΑ είναι το «HunchLab» το οποίο δημιουργήθηκε από την ιδιωτική εταιρεία Azalea. Το «HunchLab» έχει παρόμοια χρήση με το PredPol που αναλύθηκε ανωτέρω, δηλαδή χρησιμοποιείται από την αστυνομία για να προβλέψει το πού και πότε είναι πιθανότερο να τελεστεί ένα έγκλημα (Sushina and Sobenin, 2019, p.434).

3.3.2. Κύρια Διαδικασία

Η επιβολή ποινής είναι μία επίπονη διαδικασία, καθώς οι δικαστές πρέπει να λάβουν υπόψη όχι μόνο το ποια ποινή αρμόζει για τη συγκεκριμένη πράξη αλλά και την πιθανότητα ένας κατηγορούμενος να διαπράξει μελλοντικά και άλλο έγκλημα σε περίπτωση που αφεθεί ελεύθερος. Για τη διευκόλυνση αυτού του έργου των δικαστών έχουν αναπτυχθεί και χρησιμοποιούνται, κυρίως στις ΗΠΑ, εργαλεία TN που αξιολογούν τον κίνδυνου υποτροπής

του κατηγορουμένου καθώς και τον κίνδυνο ένας κατηγορούμενος να φυγοδικήσει αν αφεθεί ελεύθερος έως τη δίκη του. Αλγοριθμικά εργαλεία χρησιμοποιούνται, επίσης, από τους δικαστές για να καθοριστεί το ύψος της εγγύησης που πρέπει να επιβληθεί ως περιοριστικός όρος σε έναν κατηγορούμενο προκειμένου να αφεθεί ελεύθερος έως τη δίκη του. Υποστηρίζεται πως τα συστήματα αυτά θα συνεισφέρουν στη διαφάνεια και ορθότητα των δικαστικών αποφάσεων. Τα εργαλεία αυτά βασίζονται σε δεδομένα που αντλούνται από το περιβάλλον του κατηγορουμένου (Angèle et al., 2015, p.1).

Το πρώτο στατιστικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στον τομέα της ποινικής Δικαιοσύνης δημιουργήθηκε το 1984 στις ΗΠΑ όταν υιοθετήθηκε η Πράξη για την Αναμόρφωση των Ποινών, η οποία προέβλεπε την υποχρεωτική χρήση ενός στατιστικού εργαλείου από τους δικαστές κατά την επιβολή ποινής για σοβαρά ομοσπονδιακά εγκλήματα. Έκτοτε έχουν αναπτυχθεί πιο τεχνολογικά προηγμένα εργαλεία αξιολόγησης του κινδύνου υποτροπής των κατηγορουμένων. Αξίζει να σημειωθεί πως πλέον το 10% των ποινικών δικαστηρίων στις ΗΠΑ έχουν αναπτύξει το δικό τους εργαλείο εκτίμησης του κινδύνου υποτροπής για την αξιολόγηση των κατηγορούμενων (Angèle et al., 2015, p.1).

Περαιτέρω, το 2015 το ίδρυμα Arnold δημιούργησε το λογισμικό «The Public Safety Assessment-Court» (στο εξής PSA), το οποίο λαμβάνει υπόψη διάφορα δεδομένα, όπως την ηλικία του κατηγορουμένου, το ποινικό του μητρώο, το αν έχει υπάρξει φυγόδικος στο παρελθόν κ.ά. και με βάση τα στοιχεία αυτά αξιολογεί την πιθανότητα ένας κατηγορούμενος να τελέσει κι άλλο έγκλημα μελλοντικά ή να φυγοδικήσει. Το PSA χρησιμοποιείται από είκοσι μία ποινικές δικαιοδοσίες στις ΗΠΑ, συμπεριλαμβανομένων ολόκληρων των πολιτειών της Αριζόνα, του Κεντάκι και του Νιου Τζέρσεϊ (Angèle et al., 2015, p.2-3). Σύμφωνα με έρευνες, η χρήση του εργαλείου αυτό στην πολιτεία του Κεντάκι στο στάδιο πριν τη δίκη είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί το ποσοστό των κατηγορουμένων που αφήνονταν ελεύθεροι μέχρι να δικαστούν και ταυτόχρονα να μειωθεί το ποσοστό των κατηγορουμένων που είχαν αφεθεί ελεύθεροι μέχρι τη δίκη τους και συλλαμβάνονταν ξανά για κάποιο έγκλημα. Σύμφωνα με το ίδρυμα Arnold, η μέθοδος που ως τότε χρησιμοποιούταν από την πολιτεία του Κεντάκι δεν ήταν αποτελεσματική στο να προβλέπει τη μελλοντική συμπεριφορά των κατηγορουμένων. Ακόμη, η χρήση του ίδιου εργαλείου TN στην πολιτεία του Οχάιο βοήθησε ώστε το ποσοστό των κατηγορουμένων που αφήνονταν

ελεύθεροι ως τη δίκη τους χωρίς εγγύηση να αυξηθεί από 14% σε σχεδόν 28%, ενώ το ποσοστό των κατηγορουμένων που είχαν αφεθεί ελεύθεροι μέχρι τη δίκη τους και συλλαμβάνονταν ξανά να μειωθεί από 20% σε 10%. Τέλος, η χρήση του εργαλείου αυτού μείωσε το χρόνο λήψης της απόφασης σχετικά με την προφυλάκιση ή μη των κατηγορουμένων, καθώς λαμβάνει υπόψη μόνο εννέα παράγοντες κινδύνου γεγονός που οδήγησε σε μείωση του μέσου όρου ακρόασης κάθε κατηγορουμένου από είκοσι σε τρία λεπτά (Simmons, 2018, p.1073-1074).

Ένα άλλο παρόμοιο εργαλείο TN που χρησιμοποιείται στις ποινικές δίκες στις ΗΠΑ είναι το λογισμικό «Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions» (στο εξής COMPAS). Το COMPAS σχεδιάστηκε από την ιδιωτική κερδοσκοπική εταιρεία Northpointe (πλέον Equivant) και χρησιμοποιείται ευρέως στις ΗΠΑ, μάλιστα σε ορισμένες πολιτείες υποχρεωτικά, για να προβλέψει την πιθανότητα ένας κατηγορούμενος να διαπράξει κι άλλο έγκλημα μελλοντικά λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες που αυξάνουν τον κίνδυνο υποτροπής (McKay, 2019, p.31). Το COMPAS αξιοποιεί στοιχεία που προκύπτουν από 137 ερωτήσεις που είτε τις απαντά ο ίδιος ο κατηγορούμενος είτε αντλούνται από το ποινικό του μητρώο και γενικά το περιβάλλον του (π.χ. σχετικά με την ύπαρξη τηλεφωνικής σύνδεσης στο σπίτι του, τη δυσκολία στην εξόφληση λογαριασμών, στοιχεία σχετικά με τα μέλη της οικογένειάς του, προηγούμενες ποινικές καταδίκες κ.ά.). Με βάση τα στοιχεία αυτά το COMPAS βαθμολογεί τον κατηγορούμενο σε κλίμακα από το ένα (χαμηλού κινδύνου υποτροπής) έως το δέκα (υψηλού κινδύνου υποτροπής). Η βαθμολογία που λαμβάνει κάθε κατηγορούμενος περιλαμβάνεται σε αναφορές που χορηγούνται στον δικαστή πριν την επιβολή ποινής και αποτελεί μία μόνο από τις παραμέτρους που λαμβάνει υπόψη ο δικαστής, χωρίς να υποχρεούται στην απόφασή του να συμμορφωθεί με το αποτέλεσμα του COMPAS (CEPEJ, 2018, p.70-71). Σύμφωνα με μελέτη της Washington Post που διεξήχθη στη Φλόριντα και αφορά 5000 κατηγορουμένους οι προβλέψεις του COMPAS ήταν εξαιρετικά ακριβείς, καθώς οι κατηγορούμενοι τους οποίους το COMPAS αξιολόγησε ως υψηλού κινδύνου υποτροπής τέλεσαν ξανά έγκλημα σε ποσοστό 81%, ενώ αυτοί που αξιολόγησε ως χαμηλού κινδύνου υποτροπής τέλεσαν ξανά έγκλημα σε ποσοστό 22% (Simmons, 2018, p. 1073). Τέλος, στις ΗΠΑ αλγοριθμικά εργαλεία χρησιμοποιούνται και για την υφ' όρων απόλυση των κρατουμένων. Τα δύο πιο γνωστά εργαλεία που χρησιμοποιούνται στο στάδιο αυτό είναι το «Level of Services Inventory-Revised» (στο εξής LSI-R), το οποίο δημιουργήθηκε

από την ιδιωτική εταιρεία Multi-Health Systems και το COMPAS που αναλύθηκε ανωτέρω. Το LSI-R αξιοποιεί και δεδομένα που δεν αφορούν το πρόσωπο του κρατουμένου καθ' εαυτό, όπως το ποινικό μητρώο των γονιών του (Angèle et al., 2015, p.3).

Σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, όπου έχει αναπτυχθεί και χρησιμοποιείται πληθώρα εργαλείων TN στις ποινικές δίκες, στην Ευρώπη το μοναδικό εργαλείο TN που έχει σχεδιαστεί για τον σκοπό αυτό και το οποίο βρίσκεται ακόμη σε πειραματικό στάδιο στο Ηνωμένο Βασίλειο, είναι το «Harm Assessment Risk Tool» (στο εξής HART). Το HART σχεδιάστηκε από το πανεπιστήμιο του Cambridge και εκπαιδεύτηκε με βάση ιστορικά δεδομένα της αστυνομίας του Durham που αφορούν σε 104.000 άτομα που είχαν συλληφθεί μεταξύ του 2012 και του 2018. Το HART λαμβάνει υπόψη τριάντα παράγοντες, που μπορεί να μη συνδέονται άμεσα με το έγκλημα (π.χ. το φύλο και η διεύθυνση κατοικίας του κατηγορουμένου) και αξιολογεί τους κατηγορουμένους σε υψηλού, μέτριου ή χαμηλού κινδύνου υποτροπής για να τελέσουν κι άλλο έγκλημα εντός διαστήματος δύο ετών. Σε όσους κατηγορουμένους αξιολογούνται ως μέτριου κινδύνου υποτροπής δίνεται η δυνατότητα να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα της αστυνομίας με τίτλο «Checkpoint» και να αφεθούν ελεύθεροι ως τη δίκη τους, με την υποχρέωση για τους επόμενους τέσσερις μήνες να παίρνουν μέρος σε συνεδρίες που έχουν ως στόχο να εντοπιστεί η αιτία που τους οδήγησε στο έγκλημα και να αποτραπεί η πιθανότητα να τελέσουν κι άλλο έγκλημα μελλοντικά. Το HART έχει προοπτικές να εξελιχθεί σε αρκετά χρήσιμο εργαλείο για τους δικαστές, καθώς σύμφωνα με μελέτες του 2013, οι προβλέψεις του ήταν επιτυχημένες σε ποσοστό 98% για όσους κατηγορουμένους χαρακτήρισε ως χαμηλού κινδύνου υποτροπής και σε ποσοστό 88% για όσους χαρακτήρισε ως υψηλού κινδύνου υποτροπής. Προς το παρόν το HART έχει καθαρά συμβουλευτικό ρόλο για τον δικαστή, ενώ τα αποτελέσματά του αξιολογούνται διαρκώς (CEPEJ, 2018, p.69-70, Parliamentary Assembly, Council Of Europe, 2020, p.11).

3.3.3. Άλλες εφαρμογές TN στην ποινική δικαιοσύνη

Οι αστυνομικές αρχές της Ολλανδίας έχουν αναπτύξει το σύστημα TN «Cold Case Calendar» το οποίο αναλύει δεδομένα ανεξιχνίαστων υποθέσεων και εντοπίζει αυτές που έχουν τις μεγαλύτερες πιθανότητες να διαλευκανθούν, μία εργασία που αν εκτελούνταν από αστυνομικούς θα απαιτούσε ολόκληρες εβδομάδες ή και μήνες, ενώ η πιθανότητα επιτυχίας θα ήταν μικρή. Το εν λόγω εργαλείο δημιουργήθηκε όταν διαπιστώθηκε πως περισσότερες

από τις μισές ανεξιχνίαστες υποθέσεις διαλευκάνθηκαν χάρι στη χρήση νέων τεχνολογικών εργαλείων που δεν ήταν διαθέσιμα την εποχή που διαπράχθηκε το έγκλημα. Το «Cold Case Calendar» μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμο και σε έρευνες για υποθέσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη (Parliamentary Assembly, Council Of Europe, 2020, p.13).

4.ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΤΝ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

4.1.Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη

Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αποτελεί θεμελιώδες ανθρωπινό δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και 47 ΧΘΔΕΕ. Το δικαίωμα αυτό ισχύει τόσο στις δίκες ενώπιον δικαστηρίων όσο και επί εναλλακτικών μηχανισμών επίλυσης των διαφορών των οποίων οι αποφάσεις είναι δεσμευτικές και εφαρμόζεται στις αστικές, διοικητικές και ποινικές υποθέσεις (Sramek v. Austria, European Court Of Human Rights, Application N.8790/79, 22 October 1984). Τα εργαλεία ΤΝ που υιοθετούνται από τα ευρωπαϊκά δικαστικά συστήματα είναι πιθανόν να θέσουν εμπόδια στην απρόσκοπτη άσκηση αυτού του δικαιώματος.

Καταρχάς, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη περιλαμβάνει τη δυνατότητα πραγματικής προσφυγής σε δικαστήριο κάθε φορά που κάποιος θεωρεί ότι προσβάλλονται τα δικαιώματά του. Όσον αφορά το δικαίωμα αυτό τα συστήματα ΤΝ ενδέχεται να θέσουν έμμεσα εμπόδια στην άσκησή του με την εκ των προτέρων πρόβλεψη του αποτελέσματος μέσω της ανάλυσης νομολογίας σχετικής με τη συγκεκριμένη υπόθεση. Έτσι, η μη ευνοϊκή πρόβλεψη ενός αλγορίθμου σχετικά με την έκβασης μίας υπόθεσης μπορεί να αποθαρρύνει από την άσκηση του ενδίκου βοηθήματος, ενώ ενδέχεται η πρόβλεψη αυτή να είναι ανακριβής λόγω χρήσης λανθασμένων δεδομένων (Aletras et al., 2016, p.3-9). Μία ακόμη πτυχή του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη είναι η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης από τις δύο άλλες εξουσίες, τη νομοθετική και την εκτελεστική, και η απαγόρευση στις δύο αυτές εξουσίες να παρεμβαίνουν στο έργο της Δικαιοσύνης. Ωστόσο, η απαγόρευση αυτή μπορεί να καταστρατηγηθεί αν οι κρατικοί φορείς αναθέσουν την ανάπτυξη συστημάτων ΤΝ που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν στο δικαστικό σύστημα σε ιδιωτικές εταιρείες τεχνολογίας. Αυτό είναι πιθανόν να συμβεί επειδή σχεδιασμός ενός συστήματος ΤΝ από δημόσιους φορείς είναι δύσκολος και κοστοβόρος, επειδή απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις και προσωπικό και μεγάλο όγκο δεδομένων (Vassiliadis et al., 2006, p.273-274). Ωστόσο, οι προγραμματιστές αναπτύσσουν αλγοριθμικά

συστήματα με σκοπό να ανταποκρίνονται καλύτερα στις απαιτήσεις των πελατών τους χωρίς απαραίτητα κατά τον σχεδιασμό τους να λαμβάνουν υπόψη αρχές σαν αυτές της δικαιοσύνης και της ισότητας. Επιπλέον, σε αντίθεση με τις δημόσιες αρχές, είναι δύσκολο να αποδοθούν ευθύνες για τις αστοχίες των εργαλείων TN στις ιδιωτικές εταιρείες που τα δημιούργησαν, καθώς πολλές φορές οι διάδικοι αλλά και οι δικαστές δεν έχουν πρόσβαση στον αλγόριθμο, επειδή προστατεύεται από το δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας. Η προστασία του αλγορίθμου από το δίκαιο της διανοητικής ιδιοκτησίας δημιουργεί, περαιτέρω, τον κίνδυνο οι διάδικοι να μην είναι σε θέση να αμφισβητήσουν την ορθότητα της απόφασής του (Marvel and Girth, 2016, p.105-106).

Περαιτέρω, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη προϋποθέτει την αντικειμενικότητα των δικαστών, σύμφωνα με την οποία οι δικαστές δεν θα πρέπει να σχετίζονται με τους διαδίκους ή άλλα μέρη της δίκης. Υποστηρίζεται πως τα συστήματα TN θα συνδράμουν στην αντικειμενικότητα των δικαστικών αποφάσεων, καθώς οι δικαστές διακατέχονται από μη συνειδητές προκαταλήψεις, οι οποίες, όπως είναι φυσικό, επηρεάζουν τις αποφάσεις τους. Ωστόσο, επειδή τα συστήματα TN εκπαιδεύονται με δεδομένα της αστυνομίας και προηγούμενων δικαστικών αποφάσεων που ενσωματώνουν προκαταλήψεις και ρατσιστικά στερεότυπα, τα αναπαράγουν και αυτά στις αποφάσεις τους (Friedman and Nissenbaum, 1996, p.333-336). Ένα άλλο χαρακτηριστικό της δίκαιης δίκης είναι η αρχή της αντιμωλίας και η ισότητα των όπλων οι οποίες προϋποθέτουν τη δυνατότητα όλων των μερών της δίκης να αναπτύξουν τις απόψεις τους. Τα συστήματα TN μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τις αρχές αυτές καθώς δεν είναι εφικτό όλα τα μέρη της δίκης να έχουν πρόσβαση σε τέτοια εργαλεία (Rizer and Watney, 2018, p.214-215).

Η δημόσια διεξαγωγή της δίκης και η ανάγκης ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολόγησης των δικαστικών αποφάσεων αποτελεί μία ακόμη έκφανση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, καθώς μέσω αυτών καθίσταται δυνατός ο έλεγχος των δικαστών και ενισχύεται το αίσθημα εμπιστοσύνης των πολιτών στη Δικαιοσύνη. Η χρήση αλγοριθμικών εργαλείων στη Δικαιοσύνη είναι μια μη δημόσια διαδικασία που μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία ενός αισθήματος καχυποψίας απέναντι στις δικαστικές αποφάσεις. Όσον αφορά την αιτιολόγηση των δικαστικών αποφάσεων τα συστήματα TN δεν είναι σε θέση να αιτιολογήσουν τις αποφάσεις που λαμβάνουν, όπως ένας δικαστής, καθώς ο νομικός συλλογισμός αποτελεί

έργο ερμηνείας και αξιολόγησης από τον δικαστή των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου. Όμως, τα συστήματα TN δεν προβαίνουν σε ερμηνεία, παρά μόνο επεξεργάζονται μεγάλο όγκο δεδομένων, ενώ ακόμη και οι ίδιοι οι σχεδιαστές των εργαλείων αυτών δεν είναι σε θέση πολλές φορές να κατανοήσουν και να εξηγήσουν πλήρως τη μέθοδο που ακολούθησε το σύστημα για να καταλήξει σε ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα, γεγονός που είναι γνωστό ως το πρόβλημα του «μαύρου κουτιού». Το πρόβλημα αυτό μπορεί να γίνει εντονότερο αν το σύστημα συνεχίζει να εξελίσσεται και να μαθαίνει συνεχώς από τα αποτελέσματα που το ίδιο παράγει, καθώς στην περίπτωση αυτή, οποιαδήποτε δυνατότητα εξήγησης του αποτελέσματος του αλγοριθμικού εργαλείου θα περιορίζεται σε μία μόνο χρονική στιγμή. Επομένως, η χρήση εργαλείων TN στη Δικαιοσύνη δημιουργεί τον κίνδυνο να μην είναι πλέον δυνατόν να αιτιολογηθούν ειδικά και εμπειριστατωμένα οι δικαστικές αποφάσεις που λαμβάνονται με τη βοήθειά τους και, κατ' επέκταση, οι διάδικοι να μην είναι σε θέση να τις αποδεχθούν ή να τους εναντιωθούν ασκώντας κάποιο ένδικο βοήθημα (Rizer and Watney, 2018, p.214-215). Τέλος, η χρήση προβλεπτικών αλγορίθμων στη Δικαιοσύνη μπορεί να προσβάλει το δικαίωμα στον φυσικό δικαστή, καθώς υπάρχει ο κίνδυνος να οδηγήσει σε μία τυποποίηση των δικαστικών αποφάσεων, αν οι δικαστές νιώθουν «υποχρεωμένοι» να εκδώσουν απόφαση που να συμμορφώνεται με την πρόβλεψη του αλγόριθμου, ο οποίος μπορεί να έχει και μεγάλα ποσοστά επιτυχημένων προβλέψεων.

Στον τομέα της προβλεπτικής αστυνόμευσης, μετά από μία σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων σε Αμερική και Ευρώπη, αναπτύχθηκαν συστήματα TN που εντοπίζουν είτε τον τόπο και τον χρόνο που είναι πιθανό να συμβεί ένα έγκλημα είτε τους πιθανούς υπόπτους. Η συγκεκριμένη πρακτική, όμως, εγείρει προβληματισμούς για το αν συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις της δίκαιης δίκης και κυρίως με το τεκμήριο της αθωότητας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 48 ΧΘΔΕΕ, με το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την αιτία της δίωξης, με την απαγόρευση της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 της ΕΣΔΑ, καθώς και με τη θεμελιώδη αρχή του ποινικού δικαίου «nullum crimen nulla poena sine lege» (κανένα έγκλημα, καμία ποινή χωρίς νόμο) που προβλέπεται στο άρθρο 7 της ΕΣΔΑ (MSI-NET, 2018, p.10-12).

4.2.Αναπαγωγή διακρίσεων

Το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ απαγορεύει τις διακρίσεις βάσει φυλής, φύλου, χρώματος του δέρματος, γλώσσας, θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων, εθνοτικής καταγωγής κ.ά. Πιο συγκεκριμένα, ορίζει ότι: «*Η χρήση των αναγνωριζομένων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως*». Σύμφωνα με νομολογία του ΕΔΔΑ, το ανωτέρω άρθρο απαγορεύει τόσο τις άμεσες όσο και τις έμμεσες διακρίσεις. Αναλυτικότερα, άμεση είναι η διάκριση όταν άτομα που βρίσκονται σε όμοιες ή παρόμοιες καταστάσεις τυγχάνουν διαφορετικής αντιμετώπισης βάσει ενός χαρακτηριστικού (π.χ. εθνοτική καταγωγή), ενώ έμμεση είναι η διάκριση όταν μία πρακτική αν και παρουσιάζεται ως ουδέτερη, εν τέλει οδηγεί σε διακριτική μεταχείριση εις βάρος ομάδων ατόμων βάσει συγκεκριμένων χαρακτηριστικών (π.χ. φυλή, φύλο, χρώμα δέρματος κ.ά.) (Borgesius, 2020).

Υποστηρίζεται πως η χρήση συστημάτων ΤΝ στη Δικαιοσύνη θα συνδράμει στη μείωση των διακρίσεων που αναπαράγονται, συνειδητά ή ασυνείδητα, από τις δυνάμεις επιβολής του νόμου και τις δικαστικές αρχές στις ποινικές, κυρίως, υποθέσεις. Αν και το Συνταγματικό Δικαστήριο των ΗΠΑ απαγορεύει να λαμβάνονται υπόψη τα χαρακτηριστικά μίας ομάδας για την καταδίκη ενός ατόμου που ανήκει σε αυτή, καθώς για την καταδίκη ενός ατόμου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η πράξη του και όχι το ποιος είναι, ωστόσο, στις ΗΠΑ το 2014, πριν δηλαδή αρχίσουν να χρησιμοποιούνται αλγοριθμικά εργαλεία στις ποινικές υποθέσεις, το 2,7% των ανδρών αφροαμερικανικής καταγωγής και το 1,1% των ανδρών νοτιοαμερικανικής καταγωγής εξέτιαν ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους, ενώ μόλις το 0,5% των λευκών ανδρών εξέτιαν παρόμοια ποινή (Ric Simmons, 2018, p.13). Αν και κανένα αλγοριθμικό σύστημα που χρησιμοποιείται στην ποινική δικαιοσύνη δεν λαμβάνει υπόψη τη φυλή ως παράγοντα κινδύνου, ωστόσο, λαμβάνουν υπόψη άλλους παράγοντες που συνδέονται έμμεσα τη φυλετική καταγωγή, όπως ο τόπος κατοικίας του κατηγορουμένου, που μπορεί να οδηγήσει σε στοχοποίηση συγκεκριμένων περιοχών όπου διαμένουν, κυρίως χαμηλού εισοδήματος Αφροαμερικάνοι. Το γεγονός αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα οι συγκεκριμένες φυλετικές ομάδες να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες ποινές για ένα έγκλημα απ' ότι άλλοι κατηγορούμενοι για το ίδιο έγκλημα που δεν ανήκουν σε αυτή τη φυλετική

ομάδα. Το πρόβλημα δεν αφορά μόνο τη φυλετική καταγωγή αλλά και άλλα χαρακτηριστικά, όπως το φύλο. Έτσι, πολλά αλγοριθμικά εργαλεία εκτίμησης του κινδύνου υποτροπής λαμβάνουν υπόψη ως παράγοντα κινδύνου το φύλο επειδή στατιστικά τα περισσότερα εγκλήματα διαπράττονται από άντρες. (Christin et al, 2015, p.4-5).

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες και τα αλγοριθμικά συστήματα μπορούν να αναπαράγουν διακρίσεις και στερεότυπα. Ειδικότερα, οι προκαταλήψεις μπορεί να υπεισέλθουν στα αλγοριθμικά συστήματα είτε συνειδητά, με φανερές ή συγκεκαλυμμένες πρακτικές, είτε ασυνείδητα από σχεδιαστές που χωρίς να το θέλουν διοχετεύουν τις δικές τους μη συνειδητές προκαταλήψεις στον αλγόριθμο. Μη συνειδητές προκαταλήψεις μπορεί, επίσης, να προκύψουν και από την εκπαίδευση προβλεπτικών αλγοριθμικών συστημάτων με τη χρήση ιστορικών δεδομένων από προηγούμενες υποθέσεις, τα οποία δεδομένα ενσωματώνουν προκαταλήψεις και στερεότυπα και οδηγούν στην εξαγωγή μεροληπτικών αποτελεσμάτων. Τα μεροληπτικά αποτελέσματα στρέφονται κυρίως εις βάρος των μειονοτήτων, καθώς οι μειονότητες έχουν πιο συχνή εμπλοκή με το νόμο και, επομένως, τα δεδομένα που υπάρχουν γι' αυτές είναι περισσότερα. Η πιο συχνή κριτική που ασκείται στα αλγοριθμικά συστήματα που χρησιμοποιούνται στη Δικαιοσύνη είναι πως διαιωνίζουν τις διακρίσεις εις βάρος των Αφροαμερικανών. Για παράδειγμα, αν και το ίδιο ποσοστό λευκών και αφροαμερικανών κάνουν χρήση κάνναβης, οι συλλήψεις αφροαμερικανών για κατοχή κάνναβης είναι 3,73 φορές περισσότερες σε σχέση με τις συλλήψεις λευκών (Ric Simmons, 2018, p.6). Το πρόβλημα μπορεί να γίνει πιο έντονο όταν τα συστήματα συνεχίζουν να μαθαίνουν από τα δεδομένα των αποτελεσμάτων που παράγουν. Έτσι, με το πέρασμα του χρόνου οι προκαταλήψεις που αναπαράγονται από τα συστήματα TN είναι χειρότερες από τις προκαταλήψεις που εντοπίζονται στα αρχικά δεδομένα (Yu, 2019, p.15-19).

Ένα παράδειγμα αναπαραγωγής διακρίσεων από σύστημα TN που χρησιμοποιείται στη Δικαιοσύνη είναι το λογισμικό COMPAS. Σύμφωνα με έρευνα της ΜΚΟ ProPublica που διεξήχθη το 2016 το ανωτέρω λογισμικό, που χρησιμοποιείται στις ΗΠΑ για να προβλεφθεί η πιθανότητα ένας κατηγορούμενος να διαπράξει ξανά έγκλημα στο μέλλον, αναπαρήγαγε ρατσιστικά στερεότυπα σε βάρος των Αφροαμερικανών, καθώς τους απέδιδε πιθανότητα υποτροπής εντός δύο ετών από την καταδίκη δύο φορές μεγαλύτερη απ' ότι σε άλλες πληθυσμιακές ομάδες. Ειδικότερα, οι μαύροι κατηγορούμενοι αξιολογούνταν συχνότερα ως

υψηλού κινδύνου χωρίς, ωστόσο, να διαπράξουν έγκλημα εντός του διαστήματος των δύο ετών από την καταδίκη, ενώ αρκετοί λευκοί που αξιολογούνταν ως χαμηλού κινδύνου, διέπρατταν ξανά έγκλημα εντός των δύο ετών. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την ProPublica αφορούσαν 5.000 κατηγορουμένους στην Κομητεία Broward της Φλόριντα. Μεταξύ των 5.000 κατηγορουμένων το λογισμικό COMPAS προέβλεψε πως ο κίνδυνος υποτροπής για τους μαύρους και τους λευκούς ήταν ο ίδιος. Για παράδειγμα ένας λευκός κατηγορούμενος που είχε σκορ κινδύνου 7 είχε ποσοστό υποτροπής 60%, ενώ ένας μαύρος κατηγορούμενος που είχε και αυτός το ίδιο σκορ κινδύνου είχε ποσοστό υποτροπής 61%. Ωστόσο, τα συνολικά ποσοστά κινδύνου υποτροπής για τους μαύρους ήταν κατά πολύ μεγαλύτερα από αυτά των λευκών (52% και 39% αντίστοιχα). Έτσι, οι μαύροι κατηγορούμενοι ήταν πιο πιθανό να χαρακτηριστούν ως μέτριου ή υψηλού κινδύνου υποτροπής απ' ό,τι οι λευκοί (58% έναντι 33%), με αποτέλεσμα ένα μεγαλύτερο ποσοστό των μαύρων κατηγορουμένων απ' ό,τι λευκών να έχουν λανθασμένα χαρακτηριστεί ως υψηλού κινδύνου. Δηλαδή, τα ψευδώς θετικά αποτελέσματα αφορούσαν κυρίως μαύρους, ενώ τα ψευδώς αρνητικά αφορούσαν κυρίως λευκούς. Η εταιρεία NorthPointe (πλέον Equivant) που σχεδίασε το λογισμικό COMPAS ισχυρίστηκε πως μεταξύ των κατηγορουμένων που έχουν το ίδιο σκορ κινδύνου, το ποσοστό υποτροπής για τους μαύρους και τους λευκούς ήταν το ίδιο, καθώς και ότι τόσο οι λευκοί όσο και οι μαύροι αντιπροσωπεύονταν ισομερώς στα αληθώς θετικά αποτελέσματα, δηλαδή σε αυτούς που αξιολογούνταν ως υψηλού κινδύνου και πράγματι τελούσαν έγκλημα εντός των δύο ετών από την καταδίκη τους (Simmons, 2018, p.1081-1083, CEPEJ, 2018, p.71).

Το ζήτημα της νομιμότητας της χρήσης του COMPAS απασχόλησε τα δικαστήρια της πολιτείας του Wisconsin στην υπόθεση State v. Loomis. Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έχουν ως εξής: το 2013 η πολιτεία του Wisconsin άσκησε δίωξη κατά του Eric Loomis για πέντε αδικήματα. Ο Loomis δήλωσε ένοχος για τα δύο πιο ελαφρά εγκλήματα και αθώος για τα υπόλοιπα. Πριν τη δίκη του Loomis χρησιμοποιήθηκε το COMPAS προκειμένου να αξιολογηθεί η πιθανότητα ο κατηγορούμενος να τελέσει και άλλα αδικήματα αν αφεθεί ελεύθερος ως τη δίκη του. Το COMPAS αξιολόγησε τον Loomis ως υψηλού κινδύνου υποτροπής. Το δικαστήριο καταδίκασε τον Loomis σε έξι χρόνια φυλάκιση, ενώ μετά την αποφυλάκισή του του επιβλήθηκαν περιοριστικοί όροι για άλλα πέντε χρόνια. Το δικαστήριο επέβαλε αυτή την ποινή βασιζόμενο, εν μέρει, στην αξιολόγηση του COMPAS.

Στη συνέχεια, ο Loomis προσέφυγε κατά της απόφασης με την αιτιολογία ότι η χρήση του COMPAS προσέβαλε το δικαίωμά του σε εξατομικευμένη ποινή, καθώς το εν λόγω λογισμικό εκπαιδεύεται με βάση δεδομένα που αφορούν προηγούμενες υποθέσεις και ομάδες ανθρώπων και όχι τη συγκεκριμένη υπόθεση καθ' εαυτή. Επίσης, ο Loomis ισχυρίστηκε πως η απόφαση ήταν αντισυνταγματική, καθώς το COMPAS λαμβάνει υπόψη το φύλο ως παράγοντα κινδύνου κατά την αξιολόγηση γεγονόσ που απαγορεύεται από το Συνταγματικό Δικαστήριο των ΗΠΑ. Το δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή. Η υπόθεση κατέληξε στο Ανώτατο Δικαστήριο της πολιτείας του Wisconsin. Το δικαστήριο τελικά αποφάσισε πως η χρήση του COMPAS δεν προσέβαλε τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, καθώς η δικαστική απόφαση δεν βασίστηκε αποκλειστικά στο αποτέλεσμα του COMPAS, ενώ το δικαστήριο είχε τη δυνατότητα να καταλήξει σε διαφορετική απόφαση από αυτή του COMPAS (Završnik, 2020, p.573-574).

Παρόμοιο κίνδυνο αναπαραγωγής διακρίσεων δημιουργεί και η χρήση του εργαλείου HART, το οποίο, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, χρησιμοποιείται για να αξιολογήσει τον κίνδυνο υποτροπής των κατηγορουμένων στη Μεγάλη Βρετανία. Το εν λόγω εργαλείο λαμβάνει υπόψη ως παράγοντα κινδύνου, μεταξύ άλλων, και τον ταχυδρομικό κώδικα του κατηγορουμένου, γεγονός που μπορεί να διαιωνίσει τις ήδη υπάρχουσες στο δικαστικό σύστημα προκαταλήψεις. Αυτό μπορεί να συμβεί, επειδή, άτομα που κατοικούν σε περιοχές όπου διαμένουν, κυρίως, μειονότητες είναι πιθανόν να χαρακτηριστούν εσφαλμένα ως υψηλού κινδύνου, καθώς με βάση τα δεδομένα της αστυνομίας θα έχουν πραγματοποιηθεί σε αυτές τις περιοχές περισσότερες συλλήψεις. Η εσφαλμένη κατηγοριοποίηση των κατηγορουμένων ως υψηλού κινδύνου θα τους στερήσει, κατά πάσα πιθανότητα, τη δυνατότητα να ενταχθούν στο πρόγραμμα "Checkpoint" και θα τους οδηγήσει στη φυλακή μέχρι να δικαστούν. Για να αντιμετωπιστεί ο ανωτέρω κίνδυνος, το 2017 το λογισμικό HART τροποποιήθηκε προκειμένου να μειωθεί η βαρύτητα που δίνει στον ταχυδρομικό κώδικα ως παράγοντα κινδύνου υποτροπής. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε ένα σύνολο δεδομένων με όνομα «Mosaic» που έχει αναπτυχθεί από την εταιρεία Experian. Το Mosaic έχει αναπτυχθεί με τη χρήση δεδομένων που αφορούν και στους 50 εκατομμύρια ενήλικους κατοίκους του Ηνωμένου Βασιλείου, τα οποία έχουν συλλεχθεί από δημόσια προσβάσιμες βάσεις δεδομένων μεταξύ των οποίων και το διαδίκτυο. Η βρετανική ΜΚΟ υποστηρίζει πως «είναι πραγματικά δυστοπικό τέτοια δεδομένα να χρησιμοποιούνται από τις δικαστικές αρχές

για να ληφθούν αποφάσεις που αφορούν την ελευθερία των κατηγορουμένων», ενώ έθεσε επίσης το θέμα της αδιαφάνειας και της έλλειψης λογοδοσίας για τις αποφάσεις του HART. Το 2018 η αστυνομία του Durham σταμάτησε να χρησιμοποιεί τη βάση δεδομένων «Mosaic» για οικονομικούς λόγους. Αν και το HART χρησιμοποιείται συμβουλευτικά και η τελική απόφαση λαμβάνεται από δικαστή, ορισμένοι υποστηρίζουν, πως ο ίδιος λόγος που οδήγησε στη δημιουργία του HART, δηλαδή η μείωση της χρηματοδότησης, μπορεί να οδηγήσει τους δικαστές να επαφίονται στην απόφασή του, χωρίς προηγουμένως να την ελέγχουν, καθώς δεν θα υπάρχουν αρκετοί δικαστές για να εξετάσουν λεπτομερώς κάθε υπόθεση (Parliamentary Assembly, Council Of Europe, 2020, p.12).

Όσον αφορά την προβλεπτική αστυνόμευση οι προκαταλήψεις υπεισέρχονται στα προβλεπτικά συστήματα με τη χρήση ιστορικών δεδομένων από αστυνομικές πηγές για την εκπαίδευση των αλγορίθμων τα οποία δεδομένα εμπεριέχουν προκαταλήψεις. Τα προβλήματα που προκύπτουν στην περίπτωση αυτή είναι το φαινόμενο του «φαύλου κύκλου» και της «αυτοεκπληρούμενης προφητείας», δηλαδή περιοχές που θεωρούνται επικίνδυνες προσελκύουν περισσότερη αστυνόμευση και, επομένως, η αστυνομία εντοπίζει σε αυτές μεγαλύτερη εγκληματικότητα και πραγματοποιεί περισσότερες συλλήψεις με αποτέλεσμα την ανατροφοδότηση των δεδομένων για τις περιοχές αυτές, στις οποίες συνήθως κατοικούν άτομα από μειονοτικές ομάδες και χαμηλότερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα (CEPEJ, 2018, p.67-68).

Όσον αφορά το PredPol, για παράδειγμα, έχει διατυπωθεί η κριτική ότι διαιωνίζει προκαταλήψεις και μεροληπτικές πρακτικές των αστυνομικών αρχών, ενώ, παράλληλα, συγκαλύπτει το γεγονός αυτό πίσω από την υποτιθέμενη «ουδετερότητα» των αλγορίθμων. Ακόμη και αν το PredPol δεν χρησιμοποιεί δεδομένα που σχετίζονται με την εθνοτική και φυλετική καταγωγή ή την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση, όπως ισχυρίζεται η PredPol Inc., αυτό δεν εξαλείφει τον κίνδυνο της αναπαραγωγής στερεοτύπων και προκαταλήψεων, ιδίως επειδή λαμβάνει υπόψη την τοποθεσία όπου διαπράχθηκε ένα έγκλημα. Αν, επομένως, οι αστυνομικές αρχές εστιάσουν την προσοχή τους σε συγκεκριμένες περιοχές, επειδή εκεί κατοικούν μειονοτικές ομάδες, τότε οι συλλήψεις που θα γίνουν σε αυτές τις περιοχές είναι λογικό να είναι περισσότερες, χωρίς, ωστόσο, αυτό να σημαίνει ότι πράγματι τα εγκλήματα που τελούνται εκεί είναι περισσότερα απ' ό,τι σε άλλες περιοχές. Επομένως,

αν τα δεδομένα αυτά χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια για να εκπαιδευτεί το PredPol, τότε και το ίδιο θα προβλέψει μεγαλύτερο κίνδυνο να διαπραχθούν εγκλήματα σε αυτές τις περιοχές. Με βάση την πρόβλεψη του PredPol οι αστυνομικές αρχές θα εστιάσουν την προσοχή τους σε αυτές τις περιοχές όπου και θα πραγματοποιήσουν περισσότερες συλλήψεις και έτσι, θα ανατροφοδοτήσουν τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται για να εκπαιδευτεί το PredPol. Το αποτέλεσμα μπορεί να είναι η διακριτική μεταχείριση με βάση χαρακτηριστικά που απαγορεύεται να λαμβάνονται υπόψη σύμφωνα με το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ (Parliamentary Assembly, Council Of Europe, 2020, p.11)

Ένα ακόμη εργαλείο TN που δημιουργήθηκε από ερευνητές με σκοπό να χρησιμοποιηθεί για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας καθιστά εμφανές πως η χρήση της TN στη Δικαιοσύνη μπορεί να θέσει ανεπίτρεπτους κινδύνους για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Το εν λόγω εργαλείο εκπαιδεύτηκε με βάση 1.856 εικόνες προσώπων αληθινών ανθρώπων από τους οποίους οι μισοί είχαν καταδικαστεί για διάφορα εγκλήματα, ενώ οι άλλοι μισοί είχαν λευκό ποινικό μητρώο. Το εργαλείο αυτό αναπτύχθηκε με σκοπό να συμπεραίνει εάν ένα άτομο είναι εγκληματίας με βάση τα χαρακτηριστικά του προσώπου του. Οι δημιουργοί του εργαλείου αυτού κατέληξαν πως υπάρχουν τρία χαρακτηριστικά προσώπου τα οποία μπορεί να υποδηλώνουν πως ένα άτομο έχει ροπή προς την εγκληματικότητα: η καμπυλότητα των χειλιών, η απόσταση που έχουν τα μάτια μεταξύ τους και η γωνία μύτης-στόματος. Οι ερευνητές που ανέπτυξαν το ανωτέρω εργαλείο υπονοούν πως η εγκληματικότητα είναι ένα έμφυτο χαρακτηριστικό συγκεκριμένων ανθρώπων που σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά του προσώπου τους και, επομένως, οι αστυνομικές και δικαστικές αρχές μπορούν να βασιστούν στα χαρακτηριστικά αυτά ώστε να καταλήξουν στην απόφασή τους. Το εν λόγω σύστημα TN βασίζεται σε προκαταλήψεις του δεκάτου ενάτου αιώνα (Završnik, 2020, p.571).

4.3.Προσωπικά δεδομένα

Η χρήση αλγοριθμικών εργαλείων στη Δικαιοσύνη μπορεί να δημιουργήσει κινδύνους για το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, επειδή οι αλγόριθμοι συγκεντρώνουν και επεξεργάζονται μεγάλους όγκους δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα, η χρήση συστημάτων TN στη Δικαιοσύνη μπορεί να έρχεται σε αντίθεση την αρχή της συναίνεσης του υποκειμένου, της ελαχιστοποίησης των δεδομένων και στην αρχή

του περιορισμού του σκοπού που κατοχυρώνονται στον ΓΚΠΔ.

Ζήτημα ως προς την προστασία της ιδιωτικότητας των μερών της δίκης, αφενός δηλαδή των κατηγορουμένων, των διαδίκων και των μαρτύρων και αφετέρου των δικαστών, εγείρεται και από την πολιτική ανοικτών δεδομένων και τη δημοσιοποίηση δικαστικών αποφάσεων στο διαδίκτυο, πρακτική που εφαρμόζεται σε πολλές χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης και αφορά την αυτοματοποιημένη επεξεργασία της νομολογίας βάσει μιας άδειας χρήσης με χαμηλό κόστος, λαμβανομένου υπόψη και του γεγονότος ότι οι δικαστικές αποφάσεις σε πολλές περιπτώσεις περιέχουν ευαίσθητα δεδομένα. Η δημοσιοποίηση τέτοιων δεδομένων κατά μαζικό τρόπο δημιουργεί τον κίνδυνο της κατάρτισης «προφίλ» («profiling»). Η κατάρτιση προφίλ αν συνδυαστεί με τη χρήση εργαλείων ΤΝ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εξαγωγή νέων δεδομένων, πρακτική που μπορεί να οδηγήσει σε διακρίσεις και να επηρεάσει αποφάσεις που αφορούν την απόλαυση θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων σε άλλους τομείς από αυτόν στον οποίο αφορούσαν αρχικά τα δεδομένα. Λαμβανομένου υπόψη και του γεγονότος ότι το υποκείμενο των δεδομένων τις περισσότερες φορές θα αγνοεί την κατάρτιση «προφίλ» αλλά και το ότι τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν μπορεί να λανθασμένα ή μη επικαιροποιημένα αυτό μπορεί να επιφέρει την απώλεια του δικαιώματος στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό (MSI-NET, 2018, p.12-15).

Όσον αφορά τη δημοσίευση των ονομάτων των δικαστών σε βάσεις ανοικτών δεδομένων δημιουργείται ο κίνδυνος τα δεδομένα αυτά να διασταυρωθούν με δεδομένα που περιέχονται σε άλλες βάσεις και έτσι, οι δικαστές να κατηγορηθούν για πολιτικές, θρησκευτικές κ.ά. προκαταλήψεις και σκοπιμότητες. Περαιτέρω, τίθεται ο κίνδυνος κατάρτισης «προφίλ» δικαστών με τη διασταύρωση δεδομένων από δημόσιες και ιδιωτικές βάσεις δεδομένων που μπορεί να οδηγήσει σε στρέβλωση του ανταγωνισμού μεταξύ των δικηγορικών γραφείων ανάλογα με το αν έχουν πρόσβαση σε μια τέτοια βάση δεδομένων ή όχι, καθώς και σε άγρα δωσιδικίας (forum shopping) με στόχο την επιδίωξη ευνοϊκότερης απόφασης για τον εντολέα τους, φαινόμενο που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στις ΗΠΑ. Ωστόσο, το ζήτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων των δικαστών δεν τίθεται με την ίδια ένταση για κάθε βαθμό δικαιοδοσίας, καθώς η αξίωση των δικαστών ανώτατων ή διεθνών δικαστηρίων για προστασία των προσωπικών τους δεδομένων δεν μπορεί να είναι η ίδια με την αξίωση δικαστών δικαστηρίων χαμηλότερου βαθμού δικαιοδοσίας (CEPEJ, 2018, p.34-39).

4.4. Έλλειψη εξατομίκευσης της απόφασης

Ένα ακόμη επιχείρημα που διατυπώνεται κατά της ενσωμάτωσης εργαλείων TN στη Δικαιοσύνη είναι πως αυτά εκπαιδεύονται με βάση δεδομένα που αφορούν ευρείες πληθυσμιακές ομάδες και, επομένως, τα αποτελέσματά τους βασίζονται στα χαρακτηριστικά της ομάδας στην οποία ανήκει ο κατηγορούμενος και όχι στον κατηγορούμενο καθ' εαυτό και στην πράξη για την οποία δικάζεται. Ο πρώην Γενικός Εισαγγελέας των ΗΠΑ Eric Holder σε συνέντευξή του το 2014 τόνισε πως αυτή η έλλειψη εξατομίκευσης της απόφασης μπορεί να οδηγήσει σε παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων. Είναι γεγονός πως και οι δικαστές λαμβάνουν υπόψη, έστω και ασυνείδητα, τα χαρακτηριστικά της πληθυσμιακής ομάδας στην οποία ανήκει ο κατηγορούμενος προκειμένου να καταλήξουν στην απόφασή τους, όμως αξιολογούν και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά που αφορούν το πρόσωπο του κατηγορουμένου. Η χρήση αλγοριθμικών εργαλείων στη Δικαιοσύνη μπορεί να οδηγήσει, εν τέλει, και τους δικαστές να υποτιμήσουν τη σημασία των ατομικών χαρακτηριστικών κάθε κατηγορουμένου και να βασίζονται περισσότερο στις προβλέψεις των εργαλείων TN, καθώς σύμφωνα με μελέτες οι προβλέψεις των αλγορίθμων είναι πιο επιτυχημένες σε σχέση με αυτές των δικαστών (Simmons, 2018, p.1097-1099). Ωστόσο, κάθε υπόθεση έχει τα δικά της μοναδικά χαρακτηριστικά τα οποία διαφεύγουν των εργαλείων TN, καθώς για όλους τους κατηγορουμένους χρησιμοποιούν τα ίδια κριτήρια αξιολόγησης (Završnik, 2020, p.572).

Περαιτέρω, αρκετά αλγοριθμικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται στα δικαστικά συστήματα προκειμένου να καταλήξουν στο αποτέλεσμα τους αξιοποιούν και δεδομένα που αφορούν το περιβάλλον του κατηγορουμένου, τα οποία δεν συνδέονται άμεσα με το αδίκημα για το οποίο κατηγορείται. Για παράδειγμα, το ποινικό μητρώο είναι όντως ένας σημαντικός παράγοντας που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τα συστήματα αξιολόγησης του κινδύνου υποτροπής, άλλοι, όμως, παράγοντες, όπως το φύλο, η ηλικία, η οικονομική κατάσταση, το ποινικό μητρώο των μελών της οικογένειας του κ.ά., δεν αφορούν τη συγκεκριμένη πράξη για την οποία κατηγορείται και η πρακτική αυτή δεν συμμορφώνεται με την αρχή πως η ποινή πρέπει να εξαρτάται από την πράξη του κατηγορουμένου και όχι από το ποιος είναι (Simmons, 2018, p.1097-1099).

4.5.Λογοδοσία

Η έννοια της λογοδοσίας αφορά το ποιος είναι νομικά υπεύθυνος να παράσχει εξηγήσεις ή αποζημίωση σε περίπτωση βλάβης κάποιου άλλου. Απαραίτητη προϋπόθεση για να απαιτηθεί από κάποιον να παράσχει εξηγήσεις ή αποζημίωση είναι να ασκεί κάποιο βαθμό ελέγχου στην ενέργεια ή παράλειψη που προκάλεσε τη βλάβη, με την έννοια είτε ότι την προκάλεσε ο ίδιος είτε ότι μπορούσε να την αποτρέψει ή έστω να μετριάσει τα αποτελέσματά της. Η απόδοση ευθυνών σε περίπτωση λάθους ενός αλγοριθμικού εργαλείου που χρησιμοποιείται στη Δικαιοσύνη είναι μία περίπλοκη υπόθεση, καθώς δεν είναι πάντοτε σαφές και ξεκάθαρο το ποιος έχει τον απαιτούμενο βαθμό ελέγχου στην πράξη/παράλειψη που προκάλεσε τη βλάβη. Από τη μία μεριά, οι προγραμματιστές που αναλαμβάνουν να δημιουργήσουν έναν αλγόριθμο δεν είναι πάντοτε ενήμεροι για τον τρόπο με τον οποίο πρόκειται αυτός να χρησιμοποιηθεί μελλοντικά ενώ, από την άλλη μεριά, οι αστυνομικές και δικαστικές αρχές χρησιμοποιούν αλγοριθμικά εργαλεία που σχεδιάστηκαν από άλλους χωρίς να κατανοούν πλήρως τον τρόπο με τον οποίο τα εργαλεία αυτά λειτουργούν και τη μέθοδο που ακολουθούν για να καταλήξουν σε ένα αποτέλεσμα. Εξαιτίας των ανωτέρω, μερικοί μελετητές υποστηρίζουν πως η απόδοση ευθυνών σε περίπτωση λάθους ενός αλγοριθμικού συστήματος είναι αδύνατη, καθώς δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο που να ρυθμίζει τον σχεδιασμό αλγοριθμικών εργαλείων αλλά και το ποιος ευθύνεται για τη βλάβη που ενδέχεται να προκληθεί από λανθασμένες προβλέψεις τους (MSI-NET, 2017, p.39-40).

4.6.Αποδοχή της χρήσης εργαλείων ΤΝ στη Δικαιοσύνη

Η ύπαρξη και σταθερότητα ενός κράτους και κατ' επέκταση ενός δικαστικού συστήματος βασίζεται, σε μεγάλο βαθμό, στην αποδοχή του από τους πολίτες. Η απειλή κυρώσεων δεν είναι αρκετή για να εξασφαλίσει την συμμόρφωση των πολιτών με τους κανόνες δικαίου. Αντίθετα, σημαντικό ρόλο σε αυτό διαδραματίζει η εθελοντική συμμόρφωση των πολιτών με τους κανόνες δικαίου. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η εθελοντική υπακοή των πολιτών στους κανόνες δικαίου απαιτείται να τους θεωρούν ως «δίκαιους». Σύμφωνα με τους ακαδημαϊκούς, ο σεβασμός, η ουδετερότητα, η αξιοπιστία και η δυνατότητα συμμετοχής στη διαδικασία είναι οι τέσσερις παράγοντες βάσει των οποίων οι συμμετέχοντες σε μία δίκη/διαδικασία κλπ. την αξιολογούν ως «δίκαιη» (Simmons, 2018, p.1077-1080).

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ο σεβασμός είναι ο πρώτος παράγοντας βάσει του οποίου οι κατηγορούμενοι/διάδικοι αξιολογούν ένα δικαστικό σύστημα ως «δίκαιο». Ειδικότερα, οι συμμετέχοντες σε μία δίκη τη θεωρούν ως «δίκαιη» αν κατά τη διάρκειά της γίνονται σεβαστά τα δικαιώματά τους και δεν θίγεται η αξιοπρέπειά τους. Η χρήση προβλεπτικών αλγορίθμων στη Δικαιοσύνη μπορεί να οδηγήσει τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές να αντιμετωπίζουν τους κατηγορούμενους/διαδίκους, όχι ως ξεχωριστές προσωπικότητες, αλλά ως ένα σύνολο δεδομένων και πιθανοτήτων. Δημιουργείται, επίσης, ο κίνδυνος και οι ίδιοι οι συμμετέχοντες στη δίκη να θεωρήσουν πως η χρήση εργαλείων ΤΝ στη Δικαιοσύνη μειώνει την αξία τους ως άτομα και τους υποβιβάζει σε αντικείμενα, καθώς οι αποφάσεις που τους αφορούν λαμβάνονται από έναν υπολογιστή (Simmons, 2018, p.1081).

Περαιτέρω, η ουδετερότητα αναφέρεται στο εάν μία απόφαση λαμβάνεται με αμερόληπτο και διαφανή τρόπο και βασίζεται σε πραγματικά δεδομένα. Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες είναι πιο πιθανό να καταδικαστούν λόγω της φυλής τους ή της περιοχής στην οποία κατοικούν. Έτσι, τα εργαλεία ΤΝ που λαμβάνουν υπόψη το ποινικό μητρώο ή τη διεύθυνση κατοικίας των κατηγορουμένων θα αναπαράγουν και αυτά τις προϋφιστάμενες προκαταλήψεις που εντοπίζονται στις αποφάσεις των αστυνομικών και δικαστικών αρχών. Το γεγονός αυτό είναι πιθανό να οδηγήσει τα άτομα που ανήκουν σε μειονότητες να θεωρήσουν τους προβλεπτικούς αλγορίθμους ως «μη ουδέτερους» και επομένως το δικαστικό σύστημα στο οποίο χρησιμοποιούνται εργαλεία ΤΝ ως «άδικο» (Simmons, 2018, p.1081-1084).

Ακόμη, η αξιοπιστία μίας διαδικασίας εξαρτάται από τη δυνατότητα που έχει αυτός που λαμβάνει την απόφαση να την αιτιολογήσει. Όσον αφορά τα εργαλεία ΤΝ προκειμένου οι κατηγορούμενοι/διάδικοι να τα θεωρήσουν ως αξιόπιστα θα πρέπει να μπορούν να κατανοήσουν τη μέθοδο που ακολουθούν για να καταλήξουν στην απόφασή τους. Αυτό όμως είναι μία δύσκολη διαδικασία, καθώς πολλές φορές ακόμη και οι ίδιοι οι σχεδιαστές των εργαλείων αυτών αδυνατούν να κατανοήσουν και να εξηγήσουν πλήρως τον τρόπο με τον οποίο τα αλγοριθμικά συστήματα καταλήγουν σε ένα αποτέλεσμα. Αυτό είναι γνωστό ως το πρόβλημα του «μαύρου κουτιού». Επομένως, η αδυναμία αυτή να εξηγηθεί και να αιτιολογηθεί πλήρως η απόφαση των συστημάτων ΤΝ είναι πιθανό να οδηγήσει σε δυσπιστία έναντι των δικαστικών αποφάσεων που ελήφθησαν με τη βοήθεια εργαλείων ΤΝ

(Simmons, 2018, p.1084-1085).

Τέλος, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω η δυνατότητα συμμετοχής των μερών της δίκης στη διαδικασία πριν ληφθεί μία απόφαση που τους αφορά επηρεάζει σημαντικά την αντίληψή τους για το πόσο δίκαιη θεωρούν αυτή τη διαδικασία. Σύμφωνα με μελέτες η αντίληψη των συμμετεχόντων για την αξία της συμμετοχής τους και έκφρασης των απόψεών τους κατά τη διάρκειά της παραμένει η ίδια ακόμη και αν η συμμετοχή τους σε αυτή δεν πρόκειται να επηρεάσει την τελική απόφαση. Η ενσωμάτωση προβλεπτικών αλγορίθμων στα δικαστικά συστήματα θα μειώσει το αίσθημα συμμετοχής των κατηγορουμένων/διαδίκων στη διαδικασία και, επομένως, θα καλλιεργήσει ένα αίσθημα δυσπιστίας και καχυποψίας έναντι των δικαστικών αποφάσεων, καθώς οι κατηγορούμενοι/διάδικοι θα αισθάνονται πως αυτές λαμβάνονται ερήμην τους (Simmons, 2018, p.1085-1086).

Περαιτέρω, εκτός από την αντίληψη των εμπλεκομένων σε δίκες μερών, σημαντικό ρόλο για την αποδοχή των αλγοριθμικών εργαλείων και την, εν συνεχεία, υιοθέτησή τους από τα δικαστικά συστήματα διαδραματίζει και η άποψη του γενικού πληθυσμού. Αρχικά, σημαντικό ρόλο για τη γενική αποδοχή της χρήσης εργαλείων ΤΝ στη Δικαιοσύνη παίζει ένα ψυχολογικό φαινόμενο που αποκαλείται «αλγοριθμική αποστροφή». Εν συντομία, με τον όρο αυτό αποδίδεται η τάση των ανθρώπων να προτιμούν τις προβλέψεις των ανθρώπων από αυτές ενός αλγορίθμου, ακόμη και όταν γνωρίζουν πως οι προβλέψεις του αλγορίθμου είναι πιο ακριβείς. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται όταν ένα σύστημα ΤΝ κάνει μία λανθασμένη πρόβλεψη, κάτι το οποίο θα συμβεί ακόμη και από τους πιο ακριβείς αλγορίθμους. Σύμφωνα με μελέτες οι άνθρωποι έχουν την τάση να χάνουν πολύ πιο γρήγορα την εμπιστοσύνη τους σε ένα προβλεπτικό εργαλείο απ' ό τι σε έναν άνθρωπο που θα έκανε το ίδιο λάθος. Επομένως, όσο πιο διαδεδομένη γίνει η χρήση αλγοριθμικών εργαλείων στη Δικαιοσύνη τόσο πιο πολλή αντίδραση θα συναντήσει, καθώς οι άνθρωποι θα εστιάζουν περισσότερο στις λανθασμένες προβλέψεις τους παρά στις επιτυχημένες. Η τάση αυτή των ανθρώπων για καχυποψία απέναντι στους αλγορίθμους είναι πιθανό να οξυνθεί από τον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ παρουσιάζουν τα εργαλεία ΤΝ που χρησιμοποιούνται στη Δικαιοσύνη, καθώς συνήθως εστιάζουν είτε στο γεγονός πως τα εργαλεία αυτά αναπαράγουν προκαταλήψεις και μεροληπτικές πρακτικές στις προβλέψεις τους είτε σε συγκεκριμένες περιπτώσεις κατηγορουμένων για τους οποίους ο αλγόριθμος

έκανε μία λάθος πρόβλεψη (Simmons, 2018, p.1090-1094).

5.ΛΥΣΕΙΣ

5.1.Δημιουργία νομικού πλαισίου

Προς το παρόν δεν υπάρχει, τουλάχιστον στην ΕΕ, ένα νομικό πλαίσιο που να ρυθμίζει συγκεκριμένα τη χρήση αλγοριθμικών συστημάτων στα δικαστικά συστήματα των κρατών-μελών. Η ad hoc Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ΤΝ επεσήμανε πως είναι αναγκαίο τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης να υιοθετήσουν εθνικές ρυθμίσεις σχετικά με τη χρήση της ΤΝ στη Δικαιοσύνη. Η προτροπή αυτή αφορά, πρωτίστως, την υιοθέτηση κανόνων που να διέπουν τη χρήση αλγοριθμικών συστημάτων στις ποινικές δίκες, καθώς αυτή μπορεί να θέσει σε κίνδυνο θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα, όπως αυτό της ελευθερίας. Η δημιουργία νομικού πλαισίου που να ρυθμίζει τη χρήση της ΤΝ στα δικαστικά συστήματα είναι αναγκαία συνθήκη προκειμένου οι πολίτες να αισθανθούν εμπιστοσύνη για την ΤΝ και να μην νιώθουν πως μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τα δικαιώματά τους (Parliamentary Assembly, Council Of Europe, 2020, p.8).

Το νομικό πλαίσιο που θα υιοθετηθεί από τα κράτη-μέλη πρέπει να βασίζεται σε οικουμενικά αποδεκτές ηθικές αρχές. Αυτές οι αρχές, σε γενικές γραμμές, πρέπει να είναι, κατ' ελάχιστο, οι ακόλουθες: η συμμόρφωση των εργαλείων ΤΝ με τα θεμελιώδη δικαιώματα (κυρίως με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων, η διαφάνεια των συστημάτων (προσβασιμότητα και δυνατότητα εξήγησης της λειτουργίας του αλγοριθμικού εργαλείου), η δικαιοσύνη (συμπεριλαμβανομένων της απαγόρευσης διακρίσεων και της δυνατότητας προσφυγής κατά της απόφασης του εργαλείου ΤΝ), η λογοδοσία (ο τελικός υπεύθυνος για τη δικαστική απόφαση θα πρέπει να είναι άνθρωπος), ασφάλεια και στιβαρότητα του συστήματος (τα συστήματα ΤΝ που πρόκειται να ενσωματωθούν στη Δικαιοσύνη θα πρέπει να διαθέτουν δικλίδες ασφαλείας ώστε να εξασφαλίζεται η ακεραιότητα και το απαραβίαστο του συστήματος ενώ και οι αποφάσεις με βάση τις οποίες θα εκπαιδεύονται αυτά τα συστήματα πρέπει να προέρχονται από πιστοποιημένες πηγές), ο σεβασμός της ιδιωτικότητας και η προστασία των προσωπικών δεδομένων (συμμόρφωση με τις διατάξεις του ΓΚΠΔ). Η Επιτροπή τονίζει τον κίνδυνο πως αν το νομικό πλαίσιο δεν έχει συνοχή σε όλα τα κράτη-

μέλη δημιουργείται ο κίνδυνος οι εταιρείες τεχνολογίας να επιλέξουν να αναπτύξουν τις εφαρμογές τους σε μία χώρα που έχει θεσπίσει χαμηλότερες απαιτήσεις όσον αφορά τις αρχές που πρέπει να διέπουν τα συστήματα TN που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν στο δικαστικό σύστημα (Parliamentary Assembly, Council Of Europe, 2020, p.8).

Το νομικό πλαίσιο θα πρέπει να ορίζει πως είναι αναγκαίο πριν τη χρήση ενός νέου εργαλείου TN στη Δικαιοσύνη να περιγράφεται με ακρίβεια ο σκοπός της χρήσης του αλλά και να διεξάγονται πειράματα ώστε να διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα και η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων του, ενώ είναι σκόπιμο να διενεργείται και εκτίμηση αντικτύπου προκειμένου να διαπιστωθεί αν η χρήση του ενδέχεται να δημιουργήσει κινδύνους για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα προσωπικά δεδομένα ή μπορεί να αναπαράγει διακρίσεις και στερεότυπα (Parliamentary Assembly, Council Of Europe, 2020, p.4).

Η Επιτροπή υπογραμμίζει, περαιτέρω, την ανάγκη δημιουργίας σε κάθε κράτος-μέλος ενός δημοσίου φορέα (π.χ. Ανεξάρτητης Αρχής) που να καταγράφει όλα τα συστήματα TN που χρησιμοποιούνται στη Δικαιοσύνη. Τόσο ο φορέας αυτός όσο και φορείς και οργανώσεις πολιτών θα πρέπει να καλούνται να διατυπώσουν τις απόψεις τους σχετικά με τις ενδεχόμενες συνέπειες πριν την υιοθέτηση ενός νέου εργαλείου. Ο ανεξάρτητος αυτός φορέας, εν τέλει, αφού έχει αξιολογήσει το σύστημα TN μπορεί να χορηγεί πιστοποιητικό ποιότητας και συμμόρφωσής του με το νομικό πλαίσιο πριν αυτό αρχίσει να χρησιμοποιείται στο δικαστικό σύστημα. Ο έλεγχος ποιότητας θα πρέπει να επαναλαμβάνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα που να ορίζονται στον νόμο (Parliamentary Assembly, Council Of Europe, 2020, p.4).

5.2.Σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι η χρήση εργαλείων TN στα δικαστικά συστήματα εγκυμονεί για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα είναι αναγκαίο οι προγραμματιστές τέτοιων συστημάτων να έχουν προηγουμένως ενημερωθεί για τη μελλοντική χρήση τους αλλά και τους κινδύνους που εγκυμονούν, ήδη κατά το στάδιο του σχεδιασμού των εργαλείων αυτών. Η εκπαίδευση αλγοριθμικών εργαλείων με ιστορικά δεδομένα και η αξιοποίησή τους για λήψη μίας δικαστικής απόφασης θα πρέπει μην θίγει τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του

Ανθρώπου. Πρωτίστως, θα πρέπει να μην θίγεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (άρθρο 6), οι επιμέρους εκφάνσεις του οποίου περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής σε δικαστήριο, την ισότητα των όπλων των διαδίκων, της αρχή της κατ' αντιμωλίας διεξαγωγής της δίκης, το δικαίωμα στον φυσικό δικαστή, το δικαίωμα επίλυσης της διαφοράς από ανεξάρτητο δικαστήριο, την ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της δικαστικής απόφασης κ.ά. Είναι αναγκαίο να διασφαλίζεται ότι κάθε πρόσωπο έχει ενημερωθεί για τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να τύχει νομικής αρωγής όποτε το χρειάζεται (CEPEJ, 2018, p.64) Για παράδειγμα, όταν οι διάδικοι καταφεύγουν σε μια διαδικτυακή πλατφόρμα επίλυσης διαφορών, πρέπει να ενημερώνονται με σαφή και κατανοητό τρόπο, εάν η επεξεργασία της διαφοράς τους γίνεται με πλήρως αυτοματοποιημένο τρόπο ή με τη συμμετοχή ενός διαμεσολαβητή. Ακόμη, οι πληροφορίες που δίνονται στους διαδίκους πρέπει να είναι σωστές, ενώ δεν θα πρέπει να τους δημιουργείται η λανθασμένη εντύπωση ότι στη διαδικασία αυτή εμπλέκεται κάποιο δικαστήριο (παρατηρείται συχνά αυτού του είδους οι ηλεκτρονικές πλατφόρμες να χρησιμοποιούν τον όρο «online δικαστήριο», αν και ο σκοπός τους είναι η παροχή υπηρεσιών εναλλακτικής επίλυσης των διαφορών) (CEPEJ, 2018, p.88).

Περαιτέρω, η χρήση αλγοριθμικών εργαλείων στη Δικαιοσύνη θα πρέπει να συμμορφώνεται με το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ αλλά και με τις βασικές αρχές και δικαιώματα του Γενικού Κανονισμού Προσωπικών Δεδομένων, όπως την αρχή του περιορισμού του σκοπού (άρθρο 5 στοιχείο β'), την αρχή της ελαχιστοποίησης των δεδομένων (άρθρο 5 στοιχείο γ' ΓΚΠΔ), το δικαίωμα ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρα 13 και 14 ΓΚΠΔ), αλλά και το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να μην υπόκειται σε απόφαση που λαμβάνεται αποκλειστικά βάσει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, αν το αποτέλεσμα της επεξεργασίας μπορεί να το επηρεάσει σημαντικά ή να παράγει έννομα αποτελέσματα εις βάρος του (άρθρο 17 παράγραφος 1 ΓΚΠΔ). Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δίνεται στην προστασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων (άρθρο 9 ΓΚΠΔ) (CEPEJ, 2018, p.11).

5.3.Εξάλειψη των διακρίσεων

Η εκπαίδευση εργαλείων ΤΝ με δεδομένα προηγούμενων υποθέσεων είναι πιθανόν, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, να οδηγήσει σε αναπαραγωγή στερεοτύπων και διακρίσεων εις βάρος

μειονοτικών ομάδων, καθώς οι προκαταλήψεις αυτές ενσωματώνονται ήδη στα δεδομένα που χρησιμοποιούνται για να εκπαιδευτούν οι αλγόριθμοι.

Υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι για να αντιμετωπιστεί αυτό το φαινόμενο: Ένας πρώτος τρόπος είναι να απαλειφθούν τα ρατσιστικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται για την εκπαίδευση των αλγορίθμων. Για παράδειγμα, όσον αφορά τις προκαταλήψεις που αναπαράγουν τα εργαλεία αξιολόγησης του κινδύνου υποτροπής εις βάρος των μη λευκών κατηγορουμένων, τα οποία λαμβάνουν υπόψη ως παράγοντα κινδύνου το ποινικό μητρώο του κατηγορουμένου, οι προγραμματιστές των εργαλείων έχουν τη δυνατότητα να διορθώσουν τα δεδομένα που χρησιμοποιεί ο αλγόριθμος, είτε μειώνοντας τον αριθμό των προηγούμενων καταδικαστικών αποφάσεων των μη λευκών είτε αυξάνοντας τον αριθμό των καταδικαστικών αποφάσεων των λευκών. Τέτοιου είδους διορθωτικές παρεμβάσεις μπορούν να γίνουν σε όλα τα δεδομένα που είναι αποδεδειγμένο πως ενσωματώνουν στερεότυπα (Simmons, 2018, p.1083). Για παράδειγμα, ο ταχυδρομικός κώδικας αφαιρέθηκε από τους παράγοντες κινδύνου που λαμβάνει υπόψη το εργαλείο HART, καθώς αυτό δημιουργούσε τον κίνδυνο οι προβλέψεις του να αναπαράγουν διακρίσεις εις βάρος των φτωχότερων κοινωνικών ομάδων (Allen and Masters, 2019, p.590). Ένας δεύτερος τρόπος εξάλειψης των διακρίσεων είναι να υπάρξει διορθωτική παρέμβαση στον αλγόριθμο καθεαυτό, ώστε να διασφαλιστεί ότι δεν αναπαράγει ρατσιστικά στερεότυπα.

Ωστόσο οι δύο ανωτέρω τρόποι εξάλειψης της αναπαραγωγής διακρίσεων από τα αλγοριθμικά συστήματα που σχεδιάζονται ώστε να χρησιμοποιηθούν στη Δικαιοσύνη, δεν είναι πάντοτε εφικτό να εφαρμοστούν, καθώς ο αλγόριθμος και ο κώδικάς του πολλές φορές δεν είναι προσβάσιμοι, επειδή προστατεύονται από το δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας. Στην περίπτωση αυτή, είναι σκόπιμο να υπάρξει διορθωτική παρέμβαση στα αποτελέσματα του αλγοριθμικού συστήματος με τη διεξαγωγή πειραμάτων, δηλαδή παρέχοντας κάθε φορά στον αλγόριθμο διαφορετικά δεδομένα εισόδου και παρατηρώντας αν τα αποτελέσματά του αναπαράγουν διακρίσεις. Προκειμένου τα αποτελέσματα ενός τέτοιου πειράματος να έχουν στατιστική αξία είναι σκόπιμο να δημιουργηθεί ένα ξεκάθαρο πρωτόκολλο περιγραφής του πειράματος (Desmoulin-Canselier and Le Métayer, 2018, p.12-13).

5.4. Διαφάνεια

Σημαντικός παράγοντας για την αποφυγή των αρνητικών επιπτώσεων που μπορεί να επιφέρει η ενσωμάτωση συστημάτων ΤΝ στα δικαστικά συστήματα είναι τα αλγοριθμικά εργαλεία να συμμορφώνονται με τη αρχή της διαφάνειας. Πιο συγκεκριμένα, η διαφάνεια αναφέρεται στη δυνατότητα πρόσβασης στα δεδομένα, στον κώδικα που χρησιμοποιεί ο αλγόριθμος αλλά και στη μέθοδο που ακολουθεί ώστε να καταλήξει στο εκάστοτε αποτέλεσμα. Προκειμένου να επιτευχθεί η διαφάνεια είναι αναγκαίο να θεσπιστεί ένας αναγκαίος περιορισμός στο δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας από το οποίο προστατεύεται ο κώδικας του αλγορίθμου, ώστε να υπάρχει πλήρης τεχνική διαφάνεια, να είναι δηλαδή δυνατή η πρόσβαση στον πηγαίο κώδικα τόσο για τους χρήστες των συστημάτων αυτών (αστυνομικές και δικαστικές αρχές) όσο και για τα άτομα που επηρεάζονται από την απόφαση του αλγοριθμικού εργαλείου (διάδικοι και κατηγορούμενοι) (CEPEJ, 2018, p.14). Περαιτέρω, θα ήταν σκόπιμο να τίθενται στη διάθεση τόσο των αστυνομικών και δικαστικών αρχών όσο και των διαδίκων και των κατηγορουμένων στοιχεία αναφορικά με το πόσες αποφάσεις επεξεργάστηκε το σύστημα για να καταλήξει στην απόφασή του, η αντιπροσωπευτικότητα αυτών των αποφάσεων, οι πηγές απ' όπου τις άντλησε κ.ά. ώστε να μπορούν να αξιολογήσουν την αξιοπιστία του αποτελέσματος του εργαλείου ΤΝ (CEPEJ, 2018, p.64).

Αναγκαίως, επίσης, παράγοντας για να επιτευχθεί η διαφάνεια των συστημάτων ΤΝ που χρησιμοποιούνται στη Δικαιοσύνη είναι η δυνατότητα εξήγησης της λειτουργίας τους σε σαφή και κατανοητή γλώσσα, ώστε τόσο οι χρήστες τους, δηλαδή, τόσο οι αστυνομικές και δικαστικές αρχές, όσο και τα άτομα που αφορά η απόφασή, δηλαδή οι διάδικοι και οι κατηγορούμενοι, να είναι σε θέση να κατανοήσουν, κατ' ελάχιστο, τη φύση των παρεχόμενων υπηρεσιών, τα εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί, τις επιδόσεις τους καθώς τους κινδύνους σφάλματος (CEPEJ, 2018, p.14). Όσον αφορά τους διαδίκους και τους κατηγορουμένους, βάση του δικαιώματος σε εξήγηση της μεθόδου που ακολουθεί το αλγοριθμικό σύστημα για να καταλήξει στην απόφασή του μπορεί να αποτελέσει το άρθρο 13 παράγραφος 2 στοιχείο στ' ΓΚΠΔ, αν τα δεδομένα συλλέγονται από το υποκείμενο των δεδομένων ή το άρθρο 14 παράγραφος 2 στοιχείο ζ' ΓΚΠΔ, αν τα δεδομένα δεν συλλέγονται από το υποκείμενο των δεδομένων. Σύμφωνα με τα ανωτέρω άρθρα, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να ενημερωθεί για την αυτοματοποιημένη λήψη απόφασης αλλά

και για τη λογική που ακολουθεί το εκάστοτε εργαλείο και για τις ενδεχόμενες συνέπειες που αυτή η αυτοματοποιημένη επεξεργασία ενδέχεται να προκαλέσει στα δικαιώματά του. Ωστόσο, οι ανωτέρω διατάξεις του ΓΠΑ δεν εφαρμόζονται όταν τα συστήματα TN χρησιμοποιούν ανωνυμοποιημένα δεδομένα ούτε όταν τα εργαλεία TN χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά για τη λήψη μίας απόφασης, αλλά δεν τη λαμβάνουν τα ίδια. Επομένως, στο πεδίο αυτό παρατηρείται ένα κενό νόμου που πρέπει να καλυφθεί (Desmoulin-Canselier and Le Métayer, 2018, p.13-14).

Ένας τρόπος για να βελτιωθεί η δυνατότητα εξήγησης της μεθόδου που ακολουθούν τα αλγοριθμικά συστήματα είναι αυτός ο παράγοντας να λαμβάνεται υπόψη εκ των προτέρων από τους σχεδιαστές τέτοιων συστημάτων αντί να γίνεται προσπάθεια να εξηγηθούν εκ των υστέρων τα αποτελέσματά τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Όπως κατέστη εμφανές από την παρούσα εργασία, η ΤΝ κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος σε όλους τους τομείς των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Η ενσωμάτωση αλγοριθμικών συστημάτων στη Δικαιοσύνη είναι αναπόφευκτη και πολλά υποσχόμενη καθώς μπορεί να μειώσει τον χρόνο έκδοσης των αποφάσεων και των κρατικών πόρων που δαπανώνται στον τομέα αυτό με την αυτοματοποίηση πολλών διαδικασιών και την προώθηση της εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών. Ακόμη, η χρήση εργαλείων ΤΝ στα δικαστικά συστήματα μπορεί να συμβάλει στην ορθότερη απονομή της δικαιοσύνης με τον εντοπισμό και την εξάλειψη των μεροληπτικών πρακτικών που αναπαράγονται από τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές και με την εναρμόνιση των αποζημιώσεων που επιδικάζονται από περιοχή σε περιοχή για παρόμοιες διαφορές

Ωστόσο, δεν θα πρέπει να υποτιμώνται οι κίνδυνοι που η ΤΝ εγκυμονεί για τη Δικαιοσύνη. Η ανεξέλεγκτη χρήση συστημάτων ΤΝ στα δικαστικά συστήματα μπορεί θέσει σε κίνδυνο κατά τρόπο ανεπίτρεπτο θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα. Οι κίνδυνοι αυτοί αφορούν, κυρίως, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (άρθρο 6 ΕΣΔΑ) καθώς τα εργαλεία ΤΝ μπορεί να θέσουν έμμεσα εμπόδια στην άσκηση του ενώ δεν συμμορφώνονται και με την υποχρέωση πλήρους και εμπειριστατωμένης αιτιολόγησης των δικαστικών αποφάσεων, το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα (άρθρο 8 ΕΣΔΑ και ΓΚΠΔ) καθώς οι προβλεπτικοί αλγόριθμοι εκπαιδεύονται με βάση δεδομένα χωρίς να διασφαλίζεται ότι τηρούνται οι βασικές αρχές του ΓΚΠΔ, την απαγόρευση των διακρίσεων (άρθρο 14 ΕΣΔΑ), καθώς είναι αποδεδειγμένο πως τα εργαλεία ΤΝ αναπαράγουν τις ίδιες προκαταλήψεις που εντοπίζονται στο δικαστικό σύστημα, καθώς εκπαιδεύονται με δεδομένα που ήδη τις ενσωματώνουν. Οι ανωτέρω κίνδυνοι απορρέουν, κυρίως, από το γεγονός ότι δεν υπάρχει κανονιστικό πλαίσιο που να ρυθμίζει τη χρήση εφαρμογών ΤΝ στη Δικαιοσύνη, από την έλλειψη διαφάνειας των αλγοριθμικών συστημάτων από και την προστασία του κώδικα και του αλγορίθμου από το δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας, από την αδυναμία εξατομίκευσης των αποφάσεων που λαμβάνονται από τα αλγοριθμικά συστήματα και από την έλλειψη λογοδοσίας για τα λάθη των εργαλείων αυτών.

Για την αντιμετώπιση των ανωτέρω κινδύνων είναι αναγκαίο να αναπτυχθεί ένα κανονιστικό πλαίσιο που να διέπει συγκεκριμένα τη χρήση αλγοριθμικών εργαλείων στη

Δικαιοσύνη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Fink, M. (2021) "The EU Artificial Intelligence Act and Access to Justice", *EU Law Live*, p.1-4.

Borgesius, F. (2020) "Strengthening legal protection against discrimination by algorithms and artificial intelligence", *The International Journal of Human Rights*, 24(10), p.1-22.

Διαθέσιμο στο: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13642987.2020.1743976>

(Τελ.πρσβ:10/07/2023)

European Commission. (2020) *WHITE PAPER On Artificial Intelligence - A European approach to excellence and trust*. Brussels: COM(2020) 65 final.

Parliamentary Assembly, Council Of Europe (2020) "Justice by algorithm – the role of artificial intelligence in policing and criminal justice systems", p.1-19.

Završnik, A. (2020) "Criminal justice, artificial intelligence systems, and human rights", *ERA Forum*, 20(5), p.567-583.

Allen, R. and Master, D. (2019) "Artificial Intelligence: the right to protection from discrimination caused by algorithms, machine learning and automated decision-making". *ERA Forum*, 2020(20), p.585-598.

McKay, C. (2019) "Predicting risk in criminal procedure: actuarial tools, algorithms, AI and judicial decision-making". *Current Issues in Criminal Justice*, 32(1), p.21-39.

Sushina, T. and Sobenin, A. (2019) "Artificial Intelligence in the Criminal Justice System: Leading Trends and Possibilities". *Atlantis Press, Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, (441), p.431-437.

Committee of Experts on Internet Intermediaries (MSI-NET). (2018) *Algorithms and Human Rights*

Study on the human rights dimension of automated data processing techniques and possible regulatory implications, Council Of Europe Study DGI(2017)12.

Yu, P. (2019) "The Algorithmic Divide and Equality in the Age on Artificial Intelligence". *Texas A&M University School of Law, Legal Studies Research Paper*, No.19-4, p.1-38.

Διαθέσιμο στο: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3455772 (Downloaded: 17/11/2022).

Desmoulin-Canselier, S. and Le Métayer, D. (2018) "Algorithmic Decision Systems in the Health and Justice Sectors: Certification and Explanations for Algorithms in European and French Law", *European Journal of Law and Technology*, 9 (3).

Rizer, A. and Watney, C. (2018) "Artificial Intelligence Can Make Our Jail System More Efficient, Equitable and Just", *Texas Review of Law and Politics*, pp.214-215.

Simmons, R. (2018) "Big Data, Machine Judges, and the Legitimacy of the Criminal Justice System", *University of California Davis Law Review, Legal Studies Working Paper Series N.442*, 52.

Διαθέσιμο στο: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3156510 (Downloaded: 19/11/2022).

Calude, C. and Longo, G. (2017) "Le deluge des correlations fallacieuses dans le big data", *La toile que nous voulons*.

Aletras, N., Tarapatsanis, D., Preotiuc-Pietro, D. and Lampos, V. (2016) "Predicting Judicial Decisions of the European Court Of Human Rights: A Natural Language Processing Perspective", *2 PeerJ Computer Science e93*, p.3-9.

Goodman, B. and Flaxman, S. (2016) "European Union regulations on algorithmic decision-making and a 'right to explanation'".

Διαθέσιμο στο: <https://arxiv.org/pdf/1606.08813.pdf> (Τελ. προσβ.:12/07/2023)

Marvel, J. and Girth, A (2016) "Citizen Attributions of Blame in Third-party Governance", *Public*

Administration Review 96, 76(1), p.105-106.

Angèle, C., Rosenblat, A. and Boyd, D. (2015) “Courts and Predictive Algorithms” *DATA & CIVIL RIGHTS: A NEW ERA OF POLICING AND JUSTICE*.

Christin, A., Rosenblat, A., Boyd, D. (2015) “Courts and Predictive Algorithms”, *Data & Civil Rights: A New Era of Policing and Justice*, p. 4-5.

Levy, P. (2014) “Intelligence artificielle et sciences humaines”, *Pierre Levy’s Blog*

Διαθέσιμο στο: <https://pierrelevyblog.com/2014/10/08/intelligence-artificielle-et-sciences-humaines/> (Τελ. προσβ.:15/07/2023)

Vasilliadis, B., Stefani, A., Tsaknakis, J. and Tsakalidis, A. (2006) “From Application Service Provision to Service-oriented Computing: A Study of the IT Outsourcing Evolution”, *Telematics and Informatics*, 23(4), p.273-274.

Friedman, B. and Nissenbaum, H. (1996) “Bias in Computer Systems”, *ACM Transactions on Information Systems*, 14(3), p.333-336.

Wikipedia (2023) Artificial intelligence

Διαθέσιμο στο: https://en.wikipedia.org/wiki/Artificial_intelligence#References (Τελ. πρόσβ. :15/08/2023)

Ελληνική

Συμεωνίδης, Ι. (2019) “Τεχνητή Νοημοσύνη και Δικαιοσύνη” *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου*, 4(2019), p.462-469.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (CEPEJ) (2018) *Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη Χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στα Δικαστικά Συστήματα και στο Περιβάλλον τους*, Στρασβούργο, Συμβούλιο της Ευρώπης.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018) *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ*

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ, Συντονισμένο σχέδιο για την τεχνητή νοημοσύνη. Βρυξέλλες: COM(2018) 795 final.